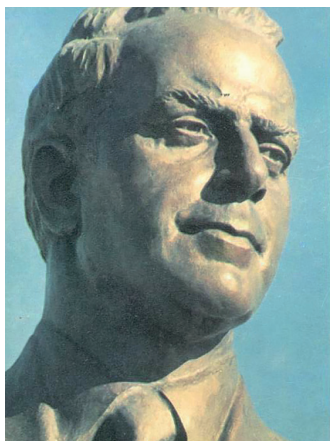

Milli azadlıqdan
şirin nemət yoxdur!

İ. Aliyev

Prezident şəhid övladlarının yanındadır!

**İlham Əliyev: Qüdrətli Azərbaycanı
sizə əmanət edəcəyik!**

**YENİ
AZƏRBAYCAN**

Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi Azərbaycan xalqının milli sərvətidir
Qazet 1993-cü ilin aprel ayından nəşr olunur. Yeni Azərbaycan Partiyasının orqanı.

1 iyun
2024-cü il,
şənbə
№ 097 (6683)
Qiyməti
60 qapik

Zəngilandan və Bakıdan dünyaya çağırış

**Beynəlxalq ictimaiyyət minatəmizləmə
yükünün bölüşdürülməsinə kömək etməlidir**

Bax səh. 3

Müstəqillik tarixində ən yüksək nəticə ...

Bax səh. 3

Türkiyə və Azərbaycanın birgə uğuru və qüruru...

Türkiyə ikinci astronautı Tuva Cihangir Ataseverin gələn ay kosmosa yola salmağı planlaşdırır. Türkiyə astronautının səfəri əlbəttə ki, Azərbaycanda da maraqla izlənəcək. Lakin Tuva Cihangir Ataseverin anasının azərbaycanlı olması bu marağı daha da artırır. Azərbaycanlı həkim, qadın xəstəlikləri üzrə mü-təxəssis Məlahət Atasevər AZƏRTAC-ın müxbiri ilə söhbətində deyib ki, oğlu Cihangir müraciət edən 36 min namizəd arasından çox məşəqətli və olduqca çətin fiziki, əqli və analitik testlərdən sonra Türkiyə-nin iki kosmonavtından biri olaraq seçilib: “Təbii ki, ailə üzvləri olaraq bu, bizim üçün...”

Bax səh. 2

Fürsət qaçırılmamalıdır...

Bax səh. 2

13 iclas, 61 qanun...

Mayın 31-də Milli Məclisin yaz sessiyasının so-nuncu iclası keçirilib. İclasda doqquz məsələ müzakirə olunub. Bu məsələlər sırasına “Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsinin icrası haqqında” qanun layihəsi (birinci oxunuş), “Əmək pensiyaları haqqında” qanunda dəyişiklik edilməsi (ikinci oxunuş), “Vergitutma bazasının aşınması və mənfəətin köçürülməsinin qarşısının alınması məqsədilə Vergi Sazişi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsinə dair Çoxtərəfli Konvensiya”nın təsdiq edilməsi, “Dövlət qulluğu haqqında” qanunda dəyişiklik edilməsi daxildir.

Bundan əlavə yaz sessiyasının son iclasında “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası haqqında Əsasnamə”də, İnzibati Xə-tələr Məcəlləsində, “Dərman vasitələri haqqında” və “Reklam haqqında”, “Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil)...

Bax səh. 2

Mövcudluq uğrunda savaş

Bu gün Fransanın Afrikada, dənizasırı örazilər-də yüz illər boyunca davam etdirdiyi və hazırda da əl çəkmək istəmədiyi kolonializm siyasətinin so-nunun yaxınlaşdığı fikrini tam qətiyyətlə ifadə edə bilərik. Son vaxtlarda qeyd olunan örazilərdə yerli icmaların müstəqillik uğrunda mübarizəsinin yeni mərhələsi başlayıb. Ayrı-ayrı xalqlar Yelisey Sarayının ağır şərtlərdən qurtulmaq və talelərinin, milli sərvətlərinin sahibi olmaq uğrunda, özlərinin bildirdikləri kimi, son və qəti mücadiləyə qalxıb-lar. Yerli dildə Maohi Nui adlandırılan Fransız Po-lineziyası da müstəqillik uğrunda mübarizə aparan ölkələr sırasında yer alır. O cümlədən öz siyasetində ədalət və beynəlxalq hüquq prinsiplərini əsas tutan Azərbaycan Maohi Nuinin azadlıq mübarizəsinə güclü dəstəyini göstərir. Bu günlərdə Milli Məclisdə “Fransız Polineziyasının dekoloni-zasiya hüququ - çağırışlar və perspektivlər” möv-zusunda konfrans keçirilib. Fransa rəsmiləri ölkə-lərini “demokratiyanın beşiyi” adlandırırlar. Ancaq bu dövlətin Afrikada və dənizasırı örazilərdə da-vam etdirdiyi neokolonializm demokratik dəyərlər, bərabərlik, qardaşlıq prinsipləri ilə qətiyyətlə bir araya sığmır və etirazlar...

Bax səh. 4

Kredit risklərinin idarə edilməsi...

Mərkəzi Bankın sədrinin qərarına əsasən, “Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi Qay-dası”nda dəyişikliklər edilib. Dəyişikliklərin 3 ay sonra (sentyabr) qüvvəyə minməsi nəzərdə tutulur. Yeni qaydalar “Banklar haqqında” Qanunun müvafiq maddəsinə uyğun olaraq yeniləşdirilib və kredit risklərinin idarə edilməsi korporativ idarə-tmə standartlarına əsasən tənzimlənir.

Kredit risklərinin idarə edilməsi sistemi MB-nın müvafiq siyasət tədbirləri çərçivəsində risklərinin qiymətləndirilməsi, monitorinqi, stress-testin aparılması, hesabatlıq və digər mexanizmlər-ə əsaslanır.

Qaydalara əsasən, banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi “Banklarda korporativ idarəetmə Standartları” ilə tənzimlənir və əsas strateji yanaş-ma banklarda etibarlı, şəffaf idarəetmə və hesabat-lıq sisteminin təşkili, daxili nəzarətin və risklərin idarə olunmasının effektivliyinin təmin edilməsi-dir. Bu son dövrlərdə bank sektorunda aparılan is-lahatların mühüm tərkib hissəsi kimi nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, yeni qaydalar...

Bax səh. 5

Əlcəzairin Fransadan tələbi...

Bu günlərdə Fransa yüz illiklər boyunca öz tə-sir dairəsində saxladığı müstəmləkə ölkələrində törətdiyi sayısız-hesabsız cinayətlərə görə daha bir ittihamla üzləşib. Söhbət bu ölkənin keçmiş müs-təmləkələrindən olan Əlcəzairin Fransanın oğurla-dığı mədəni sərvətlərini geri qaytarmaq tələbin-dən gedir. Əlcəzair müstəmləkəçilik dövründə ölkədən çıxarılan və geri qaytarılmalı olan mədəni sərvətlərin siyahısını artıq Fransaya təhvil verib. Bu barədə “Agence France-Presse” məlumat ya-yıb. Əhalisinin sayı 44 milyona çatan Əlcəzair təbii resurslarla zəngin ölkədir və yerləşdiyi Afrika qitəsinin ən böyük beşinci iqtisadiyyatına malikdir. Ölkə təbii qaz, neft istehsalçısı və ixracatçısıdır. Lakin zəngin sərvətlər Əlcəzairin əhalisinə heç də həmişə xoşbəxtlik gətirməyib. İmperialist güc mərkəzləri zəngin yeraltı sərvətlərə bu və ya di-gər formada nəzarət etmək üçün zaman-zaman Əl-cəzairə qarşı savaş açıblar.

Əlcəzairə diğ qıcayan imperialist dövlətlər sı-rasında Fransa həmişə xüsusi fəallığı ilə seçilib. Fransanın müstəmləkəçilik siyasətinin təxminən 500 illik tarixi var. Bu ölkə istilalar sayəsində Af-rikanın qərbində və şimalında...

Bax səh. 6

Heç vaxt əməl olunmayan müqavilə...

XX əsr dünyanın inkişaf tendensiyasında xüsusi yerə malikdir - bu dövr müasirliyin, texnikanın, informasiyanın və inkişafın 100 ili sayılsa da, özünün sağdığı ölüm təhlükəsi ilə də seçildi. Düzür müharibələrə, qırğınlara, hətta kütləvi soyqırımlarına tarixin demək olar ki, bütün səhifələrində rast gəlinə də, XX əsr bəzi özəllikləri ilə seçildi. Bu-günkü yeni informasiya və kommunikasiya dövrü-nün əsasının qoyulduğu ötən yüzillik həm də qlobal təhdidləri və təhlükələri daha intensiv hala gətirdi. Hətta müharibələrin və silahların da profili kəskin şəkildə fərqləndi. Nüvə silahları, atom bombaları, kütləvi qırğınlar üçün “proqramlaşdırıl-mış” bioloji və mikro-texniki sursatlar qlobal dün-yanın əsas təhdid amili kimi çıxış etməyə başladı. Maraqlıdır ki, illər ötdükcə hətta siyasi təzyiqlərin mahiyyəti belə kütləvi qırğın silahları ilə “güclən-dirilir”, stimullaşdırılırdı. Acı təcrübələr isə dünya üçün böyük faciələr nəticəsində qazanılmışdı - Xi-rosimo, Naqasaki və digər regionlarda baş verən analogi hadisələr 100 ilə yaxın bir dövrdə kütləvi - kimyəvi qırğın silahlarının...

Bax səh. 6

Yelisey sarayının səhvi...

Bax səh. 7

**Tanınmayan
diplomlar,
uğursuz
imtahanlar...**

Bax səh. 5

Fürsət qaçırılmamalıdır...

2020-ci il Vətən müharibəsinin və 2023-cü il antiterror əməliyyatlarının uğurlu nəticələri Cənubi Qafqazda yeni siyasi - iqtisadi mənzərə formalaşdırdı. Təsədüfi deyil ki, regionda sabitliyin təmin olunmasının, təhlükəsizlik seqmentinin ən yüksək səviyyəyə çatdırılmasının mühüm əməkdaşlıqlara yol açacağına, bu istiqamətdəki perspektivləri daha da gücləndirəcəyinə inam böyükdür. Müharibədən az sonra Azərbaycanın təşəbbüsü və Türkiyənin dəstəyi ilə regionun ümumi inkişaf atlasına töhfə verəcək əməkdaşlıq platformalarının bəyan edilməsi, bu yöndə əməli fəaliyyətin gücləndirilməsi bölgə üçün yeni üfüqlər formalaşdırırdı. Belə demək mümkündürsə, ortadakı yeganə çatışmazlıq Ermənistanın sülhə bağlı iradəsi və regionun inkişafına töhfə vermək arzusudur. Başqa sözlə, region ölkələri arasında mühüm ticarət əlaqələri və güclü siyasi dialoq Ermənistan üçün də nümunə olmalıdır. Azərbaycanla münasibətlərini normalaşdıraraq Cənubi Qafqazın ümumi inkişaf tendensiyasına qoşulacaq Ermənistan bölgəsal birliyin bir parçasına çevrilə bilər...

Sülh nə vəd edir?

Bu məqam dəfələrlə sö-

durulacaq problemlərin həllinə yaxından kömək olar. Azərbaycan hər zaman bəyan edib ki, sülhün və təhlükəsizliyin davamlı olması üçün şey göstərir. İndiki

ləndirilib - Prezident İlham Əliyev çıxışlarında rəsmi İrəvanın reallıqları qəbul etməsinin və sülhə töhfə verməli olduğunun zərurətini ən kiçik detallarına qədər açıqlayıb. Bildirib ki, Ermənistanın inkişafı üçün də yeganə yol var - öz qonşuları ilə normal münasibətlər qurmaq və ərazi iddialarından əl çəkmək. Azərbaycan Prezidentinin 2021-ci ilin yayında səsləndirdiyi bu fikir bu günün rakursunda Ermənistan üçün strateji xəttə çevrilir. Təsədüfi deyil ki, Ermənistanın baş naziri Nikol Paşinyan region ölkələri ilə münasibətlərin normalaşması üçün sülhün vacib olduğunu etiraf edir. Əlbəttə, sülh prosesi ilk növbədə iki dövlət arasındakı münasibətləri tənzimləyəcək - ardından isə, Ermənistanın illərdir ki, uzaq düşdüyü ümumi inkişaf tempinə uyğunlaşmasını təmin edəcək. Bunun üçün isə Ermənistan sülh prosesi ilə bağlı mövqeyini Azərbaycanın bəlli və şəffaf mövqeyi ilə uyğunlaşdırmalıdır. Bu gün sülh danışıqları üçün baza prinsipi kimi irəli sürülən məsələlər iki dövlətin münasibətlərinin yaxınlaşmasında əsaslı rol oynamaq imkanındadır. Bu, həm qarşılıqlı etimadın yüksəlməsinə, həm də yeni reallıqlarda aradan qal-

halda - ikitərəfli təmasların inkişaf etdirildiyi bir zamanda bu, daha real görünür. Azərbaycan hər zaman sülhün tərəfdarı qismində çıxış edir - qalib tərəf olsa da, humanizm prinsiplərinə əsaslanaraq müharibə istəmədiyimizi ödə çəkirik. Azərbaycanın irəli sürdüyü 5 baza şərti isə BMT-nin təməl prinsiplərinə, həm də digər beynəlxalq qanunvericiliyə əsaslanır. Ermənistan Azərbaycanın beynəlxalq ələm tərəfindən qəbul edilən sərhədlərinin toxunulmazlığını tanımalıdır. Bu, amil Ermənistan ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin normalaşması istiqamətində ən mühüm addım sayıla bilər. Məhz Qazax rayonu istiqamətində delimitasiya və demarkasiya prosesinin irəliləndirilməsi, sərhədin müəyyənləşdirilməsi bu yöndəki ümidləri daha da artırır. Müvafiq strukturlar arasında görüşlərin baş tutması, sülhlə bağlı mövqələrin ortaq məxrəcə gətirilməsi sülhün çox uzaqda olmadığını deməyə də əsas verir. Bu isə 30 il davam etmiş ədalətsizliyin ortadan qalmasına zəmin formalaşdıracaq. Beləliklə, Ermənistan ilk növbədə yerləşdiyi bölgənin ümumi inkişaf tempinə inteqrasiya etmək üçün ilk addımı atmış olacaq.

Erməni xalqı dərk etməlidir ki, onun gələcəyi...

Rəcəb Tayyib Ərdoğan: Ermənistan xarici güc və diasporun əsarətindən qurtulduğu halda Azərbaycanla sülhə daha yaxın olacaq

Region üçün isə real əməkdaşlıq nümunələri mövcuddur. Azərbaycan, Türkiyə, Gürcüstan, İran, eləcə də Rusiya və Mərkəzi Asiya ölkələri arasındakı qarşılıqlı və perspektivli münasibətlər yeni iqtisadi gündəm formalaşdırıb. Xüsusilə, Şərqi Qərbi istiqaməti üzrə yeni ticari aortanın formalaşması Cənubi Qafqaz üçün mühüm üstünlüklər vəd etməkdədir. Vurğulandığı kimi, bu perspektivin reallığa çevrilməsi üçün isə Ermənistan siyasi iradə nümayiş etdirməlidir - bölgə dövlətləri ilə münasibətləri tənzimləməli, regionun təhlükəsizlik seqmentinin güclənməsi üçün əlinə gələnləri əsirgəməməli və regiona müdaxilə etmək üçün fürsət güdən güclərin fitvasına getməməlidir. Altlardır ki, Ermənistan siyasi iradə kimi istifadə edən Fransa və başqa ölkələr bu və ya digər vasitələrlə

Cənubi Qafqazın kataklizmlərdən xilas olmaması üçün çalışır - bu məsələdə onların ən yaxın "yardımcıları" isə erməni lobbisidir. Əgər Ermənistanın siyasi hakimiyyəti bu güclərin və lobbinin təsirlərini üzərindən ata bilsələr, yeni dövrə suveren dövlətçilik prinsiplərinə belə qovuşmuş olacaqlar. Təsədüfi deyil ki, Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğan İzmir şəhərində "EFES - 2024" çoxmillətli təliminin "Yüksək Səviyyəli Müşahidəçi Günü"ndə bildirib ki, Azərbaycanla Ermənistan arasında hazırkı sülh fürsəti qaçırılmamalıdır. O qeyd edib ki, Ermənistan xarici güc və diasporun əsarətindən qurtulduğu halda Azərbaycanla sülhə daha yaxın olacaq: "Qarabağ 30 ilə yaxın işğaldan azad edildikdən sonra regionda davamlı sülhün bərqərar olması üçün tarixi fürsət yaranıb. Bu

fürsət qaçırılmamalıdır. Ermənistan üçüncü ölkələrin və onun xaricdəki diasporasının zərərli təsirinə qurtulmalıdır, bu, onu dünyaya daha da yaxınlaşdıracaq. Bundan əlavə, erməni xalqı dərk etməlidir ki, onun gələcəyi əsrlər boyu birgə yaşadığı və bundan sonra da birgə yaşayacağı qonşuları ilə bağlıdır. Ermənistan da bu məqsədlərə çatmaq üçün lazım olan hər şeyi etməyə cəsarət etməlidir".

Beləliklə, ən aktual gündəm olaraq meydana çıxan sülh prosesinin qaçınılmazlığı ümumən bölgənin siyasi-iqtisadi mənzərəsinə yeni ştrixlər qazandıracaq. Bölgənin ümumi inkişaf tendensiyasına qoşulacaq Ermənistan üçün isə bu, daha böyük əhəmiyyət daşıyır...

P.İSMAYILOV

Türkiyə və Azərbaycanın birgə uğuru və qüruru...

Mələhət Atasevər: Azərbaycan Prezidenti məni bir ana kimi şəxsən təbrik etdi

Türkiyə ikinci astronautı Tuva Cihangir Ataseveri gələn ay kosmosa yola salmağı planlaşdırır. Türkiyə astronautının səfəri əlbəttə ki, Azərbaycanda da maraqla izlənəcək. Lakin Tuva Cihangir Ataseverin anasının azərbaycanlı olması bu marağı daha da artırır. Azərbaycanlı həkim, qadın xəstəlikləri üzrə mütəxəssis Mələhət Atasevər AZƏRTAC-ın müxbiri ilə söhbətində deyib ki, oğlu Cihangir mürciət edən 36 min namizəd arasından çox məşəqqətli və olduqca çətin fiziki, əqli və analitik testlərdən sonra Türkiyənin iki kosmonavtından biri olaraq seçilib: "Təbii ki, ailə üzvləri olaraq bu, bizim üçün fəxr, qürur mənbəyidir. Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan ötən ilin aprel ayında İstanbulda keçirilən TEKNOFEST-də Türkiyənin ilk astronautlarını elan etdi. Ölkə başçısının oğlunun da adını çəkməsi, xüsusilə Tuva Cihangirin həm də azərbaycanlı olduğunu deməsinin verdiyi qüruru sözlərlə ifadə etmək mümkün deyil. Türkiyə Prezidentinin bu sözlərini tədbirdə iştirak edənlər də böyük coşğu ilə qarşıladılar. Həmin festivalda Prezident İlham Əliyev və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva da iştirak edirdilər. Düşünürəm ki, onlar üçün də Türkiyə Prezidentinin bu sözləri çox sevindirici oldu. Azərbaycan Prezidenti məni bir ana kimi şəxsən təbrik etdi. Belə qürur dolu hissləri yaşadığı üçün oğluma minnətdaram. Cihan-

girin Türkiyənin ilk astronautlarından biri olması təkcə Türkiyənin deyil, daima "Bir millət, iki dövlət" kəlamı ilə adlandıran Türkiyə və Azərbaycanın birgə uğuru və qürurudur".

Qardaş ölkədə fəaliyyət göstərən soydaşımız Türkiyəyə yollanmasından da danışib:

"Türkiyəyə 1990-cı ildə ailə həyatı qurandan sonra gəlmişəm. Ankaranın ilk azərbaycanlı gəliniyəm. İlk oğluma bir çox çətinlikləri ilə üzəlmişdim. Qısa vaxt ərzində təhsilimi davam etdirmək istədim. İmtahanları uğurla verəndən sonra Türkiyədəki ilk azərbaycanlı xanım olaraq qadın xəstəlikləri və doğum mütəxəssisi ixtisasına yiyələndim. Ankara Xəstəxanasında fəaliyyətə başlayan da artıq böyük oğlum dünyaya gəlmişdi,

sonra ikinci oğlum və qızım oldu. Uşaqlar körpə olduğuna görə eyni vaxtda ailə və peşə fəaliyyətini davam etdirmək xeyli çətinliklər yaradırdı. Lakin insan arzusunun və iradəsinin qarşısında bütün çətinliklər acıdır. Ailəmdən və doğmalarından uzaqda həm peşə fəaliyyətim, həm də analıq bor-

xatırlayaraq onun körpəlikdən nizam-intizamı, qətiyyətli və zəhmətkeş olduğunu deyib: "Oğlum uşaqlıqdan bir çox sahə üzrə kitab oxumağa çox həvəslı idi. Həmişə nümunəvi olub, ədəb-ərkan qaydalarına riayət edib. Uşaq vaxtı atası ilə kosmos və planetlərlə bağlı sənədli filmləri izləməyi çox se-

virdi. ABŞ-da təhsilini tamamlayandan sonra Türkiyəyə qayıdaraq elmi və texnoloji avadanlıqların təkmilləşdirilməsi üzrə fəaliyyətini davam etdirmək istədi. Ailəmiz onun bu istəyini dəstəklədi. Hansı ana övladının uğurunu, xoşbəxtliyini görmək istəməz? Onun Türkiyə bayrağı ilə yanaşı, torpaqları işğaldan azad edilən tam suveren Azərbaycanın bayrağını da kosmosa aparacağı bizim kök-

sümüzü fərəh və iftixar hissi ilə doldurur".

Türkiyənin Səhiyyə Nazirliyində Azərbaycan gəlib qeydiyyatdan keçən ilk məmur qadın-həkim olan Mələhət Atasevər on dörd ilə yaxın Ankaranın Onkologiya xəstəxanasında, sonra isə Giresun Universitetində qadın xəstəlikləri üzrə bölmə rəhbəri vəzifəsində işləyib.

"Bakıda rus dilində tibbi təhsil aldığımıza görə qardaş ölkədə işə başlamaq o qədər də asan olmadı. Lakin işləmək həvəsim, insanların sağlamlığı keşiyində dayanmaq arzumu bütün çətinlikləri arxada qoydu. Hazırda Azərbaycanda Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən tövsiyə edilən qadınlar üçün sağlamlıq testi proqramının yaradılmasına töhfə verməyə çalışıram. HPV virusunun dünyada geniş yayıldığı və bunun gələcəkdə qadınlar da uşaqlıq yolu xərcəngi kimi bir çox xəstəliklərə səbəb olduğunu nəzərə alaraq buna bağlı testləri daha geniş ictimaiyyətə yaymaq istəyirəm. Bunlar həyata keçəndən sonra qızlarla yanaşı oğlanları da qorumaq üçün peyvəndləmə proqramları hazırlanacaq, çünki erkən diaqnoz, profilaktika və testlər çox vacibdir".

Qeyd edək ki, Mələhət Atasevər Avropa-Asiya Ginekoloji Mamalıq Dərnəyinin qurucu rəhbəridir.

Mayın 31-də Milli Məclisin yaz sessiyasının sonuncu iclası keçirilib. İclasda doqquz məsələ müzakirə olunub. Bu məsələlər sırasına "Azərbaycan Respublikasının 2023-cü il dövlət büdcəsinin icrası haqqında" qanun layihəsi (birinci oxunuş), "Əmək pensiyaları haqqında" qanunda dəyişiklik edilməsi (ikinci oxunuş), "Vergitutma bazasının aşınması və mənfəətin köçürülməsinin qarşısının alınması məqsədilə Vergi Sazişi üzrə tədbirlərin həyata keçirilməsinə dair Çoxtərəfli Konvensiya"nın təsdiq edilməsi, "Dövlət qulluğu haqqında" qanunda dəyişiklik edilməsi daxilidir. Bundan əlavə yaz sessiyasının son iclasında "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Qulluğunu İdarəetmə Şurası haqqında Əsasnamə"də, İnzibati Xətalər Məcəlləsində,

13 iclas, 61 qanun... Yaz sessiyasını yekunlaşdıran Milli Məclisin növbədənəknar sessiyası keçiriləcək

"Dərman vasitələri haqqında" və "Reklam haqqında", "Sağlamlıq imkanları məhdud şəxslərin təhsili (xüsusi təhsil) haqqında" qanunlarda, eləcə də "Elektroenergetika haqqında" qanunun icrası ilə əlaqədar bəzi qanunlarda dəyişiklik edilməsi məsələlərinə baxılıb. Müzakirələrdən sonra bütün qanun layihələri qəbul olunub.

Milli Məclisin sədri Sahibə Qafarova bildirib ki, 2024-cü ilin yaz sessiyasında 13 iclas keçirilib, 61 qanun qəbul edilib. Onun

sözlərinə görə, sessiya müddətində 2 yeni qanun qəbul edilib, 50 qanuna dəyişiklik edilib, 9 beynəlxalq müqavilə təsdiqlənib.

Spiker iyun ayında Milli Məclisin növbədənəknar sessiyasının keçiriləcəyini də diqqətə çatdırıb. Onun sözlərinə görə, qanunvericiliyə uyğun olaraq 80 deputat növbədənəknar sessiyanın keçirilməsi üçün mürciət edib və bu mürciət qəbul olunub.

N.BAYRAMLI

Zəngilandan və Bakıdan dünyaya çağırış

Azərbaycan mina təhlükəsindən əziyyət çəkən bir ölkə kimi dünyada mina probleminə qarşı səmərəli mübarizə aparılmasına,

bu istiqamətdə qüvvələrin səfərbər edilməsinə, global həmrəyliyə nail olunmasına həssas yanaşma sərgiləyir. Xəbər verildiyi

zusunda 3-cü beynəlxalq humanitar minatəmizləmə konfransı işə başlayıb. Mayın 31-də isə konfrans işini Bakıda davam etdirib.

kimi, mayın 30-da Zəngilanda Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyinin (ANAMA) və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının İnkişaf Proqramının (BMT İP) birgə təşkilatçılığı ilə "Minaların ətraf mühitə təsirinin azaldılması: Təhlükəsiz və yaşıl gələcək üçün resursların səfərbər olunması" mövzusunda 3-cü beynəlxalq humanitar minatəmizləmə konfransı işə başlayıb. Mayın 31-də isə konfrans işini Bakıda davam etdirib.

Tədbirə beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən yüksək diqqət göstərilib. Konfransa, ümumilikdə 75 ölkədən 300-dən çox nümayəndə qatılıb. İştirakçılar arasında bir sıra ölkələrin yüksək vəzifəli şəxsləri, BMT-nin baş ofisinin rəhbər heyəti, nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların təmsilçiləri və müxtəlif ölkələrin minatəmizləmə mərkəzlərinin rəsmiləri, habelə ölkəmizdə akkreditə olunmuş diplomatik nümayəndəliklərin vəzifəli şəxsləri iştirak ediblər.

Beynəlxalq ictimaiyyət minatəmizləmə yükünün bölüşdürülməsinə kömək etməlidir

Zəngilanda başlayan konfransın böyük rəmzi mənası var

Çox doğru olaraq mina təhlükəsi global təhdid kimi dəyərləndirilir. Dünyada ayrı-ayrı ölkələr müxtəlif zaman kəsiklərində mina problemi ilə üzləşiblər və insanlar bu gizli təhlükənin qurbanına çevriliblər. Mühüm əhəmiyyət daşıyan beynəlxalq tədbirin ölkəmizdə keçirilməsi heç də təsadüfi deyil. Azərbaycan global səviyyədə minalanmaya qarşı mərkəz statusunu qazanıb. Respublikamızın təşəbbüsü ilə bu konfrans 3-cü dəfədir keçirilir. Zəngilanın və Bakının ev sahibliyi etdiyi konfrans ölkəmizin üzləşdiyi mina probleminin dünyaya çatdırılması, humanitar minatəmizləmə sahəsində beynəlxalq tərəfdaşlığın gücləndirilməsi, mina və müharibənin digər partlayıcı qalıqları ilə çirkənlənmənin ətraf mühitə təsirini azaltmaq üçün maliyyə resurslarının səfərbər edilməsi yolları ətrafında müzakirələrin aparılması məqsədi daşıyır. Konfrans, mina partlayışı nəticəsində zərər çəkmiş

Tamam Cəfərovanın mina qurbanları adından dünya ictimaiyyətinə müraciəti ilə başlayıb. Cəbrayıl, Qubadlı və Zəngilan rayonlarında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin xüsusi nümayəndəsi Vahid Hacıyev tədbirdə çıxış edərək bildirib ki, beynəlxalq konfransın Zəngilanda işə başlamasının böyük rəmzi mənası var. Zəngilanın Ağalı kəndi yenidən qurulub və keçmiş məcburi köçkünlərin qayıtdıqları ilk yaşayış məskənidir. Bu miqyasda işlərin aparılması məhz minaxtaranların gərgin əməyi sayəsində həyata keçirilir, insanların təhlükəsizliyi təmin edilir və minaların ətraf mühitə təsiri azaldılır.

Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin köməkçisi - Prezident Administrasiyasının Xarici Siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Hikmət Hacıyev Prezident İlham Əliyevin konfrans iştirakçılarına müraciətini oxuyub.

Azərbaycanın minalarla çirklənmiş əraziləri

Tədbirdə çıxışı zamanı Azərbaycan Respublikası Minatəmizləmə Agentliyinin (ANAMA) İdarə Heyətinin sədri Vüqar Süleymanov bildirib ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin 10 min 285 kvadratkilometr miqyasda minatəmizləmə işləri aparılır. Azərbaycanın hərbi sursatlarla müxtəlif səviyyələrdə çirklənmiş hesab olunur. Azərbaycan dünyada minalarla ən çox çirklənmiş ölkələr sıyahısında yer alır. Mina terrorunu Ermənistan hərbi birləşmələrinin çoxsaylı müharibə cinayətlərinin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi dəyərləndirmək mümkündür. Ölkə ərazisinin təxminən 12 faizi ilkin qiymətləndirmələrə görə 1,5 milyon mina və naməlum sayda partlamamış hərbi sursatlarla çirkləndirilib. Müharibənin 2020-ci ildə başa çatmasından bu günə qədər əksəriyyəti mülki olan 361 Azərbaycan vətəndaşı mina qurbanı olub, onlardan 68-i həyatını itirib, 293-ü isə ağır yaralanıb. Ümumilikdə Ermənistan Azərbaycanca qarşı hərbi təcavüzünün başla-

Mina qurbanlarının sayının gündən-günə artmasının əsas səbəbləri sırasında Ermənistanın Azərbaycan ərazisində basdırdığı minaların daqiqə xərclərini təqdim etməkdən intina etməsi, keçmiş təmas xəttinin arxasında yerləşən yollarla, qəbiristanlıqlarla, mülki təyinatlı digər obyektlərə tələ xarakterli minalar yerləşdirməsidir. 2020-ci ildən 2023-cü ilə qədər uzunluğu 500 kilometrə qədər olan yeni minalanmış zonalar yaradılıb, yenidən Azərbaycan ərazisinə minalar basdırılıb. Bunun məsuliyyəti Ermənistanın özünə düşür. Vüqar Süleymanov kənd təsərrüfatı, əkinçilik üçün münbit torpaqların, eyni zamanda, sayızsız-hesabsız heyvan və bitki növlərinin, çaylar, göllər, bulaqlar, kəhrizlər və su quyularının mina və müharibənin digər partlayıcı qalıqları ilə ciddi şəkildə çirklənməsi, habelə minaların mənfi təsirinin aradan qaldırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlər haqqında məlumat verib.

diği dövrdən indiyədək 3400-dən çox vətəndaşımız minalardan zərər çəkib, onlardan 358-ni uşaqlar, 38-ni isə qadınlar təşkil edir.

Minatəmizləmə fəaliyyətinin ətraf mühit məsələləri ilə integrasiyası

Bu gün Azərbaycanın gündəliyində ətraf mühit məsələləri mühüm yer tutur. Prezident İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə 2024-cü il ölkəmizdə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik ili" elan olunub. Noyabr ayında isə Azərbaycan global iqlim çağırışlarının müxtəlif səviyyələrdə müzakirələrinin aparılacağı COP29 konfransına ev sahibliyi edəcək.

Ətraf mühit məsələləri Zəngilanda başlayan və Bakıda davam etdirilən konfransda da diqqət mərkəzində olub. BMT Baş katibinin köməkçisi, BMT-nin İnkişaf Proqramının Avropa və Müstəqil Dövlətlər Birliyi üzrə Regional Bürosunun direktoru İvana Jivkoviç nitqində minatəmizləmə fəaliyyətinin ətraf mühitin bərpası və milli inkişaf proqramları ilə integrasiyasının vacibliyini vurğulayıb. Bildirib ki, minaların ətraf mühitə təsirini azaltmaq missiyası yalnız partlayıcı sursat problemini aradan qaldırmaq deyil, eləcə də gələcək nəsillər üçün təhlükəsiz həyat, kənd təsərrüfatı və biomüxtəlifliyin təmin edilməsidir. Başlıca məqsəd zərərçəkmiş torpaqların inkişaf edən ekosistemlərə və davamlı icmalara çevrilməkdir.

minatəmizləmə və yenidənqurma səylərimizə integrasiya etməyə çalışırıq. Hədəfimiz işğaldan azad edilmiş ərazilərdə yaşıl enerji zonası yaratmaqdır. Ekosistemləri bərpa etməklə və dayanıqlı təcrübələri yenidən tətbiq etməklə biz bu torpaqları yaşıl zonaya çevirməyi hədəfləyirik.

Konfrans mina probleminin dayanıqlı həll yollarının müəyyənləşdirilməsi və hamı üçün daha təhlükəsiz gələcəyi təmin etmək üçün ətraf mühitin mühafizəsinin təbii şəraitində aparılan müzakirələr və söhbətlərlə davam edib.

"Minaların ətraf mühitə ziyanı böyükdür və onlar ətraf mühit üçün yeni çirklənmiş ərazilər yaradır". Bu fikirlər isə BMT-nin Sülh Əməliyyatları Departamentində Qanunun aliliyi və təhlükəsizlik institutları üzrə baş katibin köməkçisi Aleksandr Zuyevin konfransın iştirakçılarına videomüraciətində yer alıb.

O, Azərbaycan hökumətinə ətraf mühitə mühafizə sahəsində həyata keçirdiyi tədbirlərə, xüsusilə mina təhlükəsi ilə mübarizəyə dair fəaliyyətlərin 18-ci dayanıqlı inkişaf məqsədi (DİM) kimi təqdim etdiyinə görə təşəkkür edib: "Azərbaycan COP29-a ev sahibliyi etməsi onu göstərir ki, ölkə ətraf mühitin mühafizəsinə ali məqsəd kimi görür. Azərbaycan minatəmizləmə fəaliyyətini - xüsusilə ANAMA-nın fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirəm. Bu yaxınlarda beynəlxalq mina fəaliyyətləri standartlarının yenilənməsi dərc olunacaq. Ümumilikdə mina problemi ilə ətraf mühit arasında əlaqəni qabartmaq vacibdir".

Zəngilan məscidi və Ağalı kəndi ilə tanışlıq

mə prosesini izləyiblər.

Qeyd edək ki, "Minaların ətraf mühitə təsirinin azaldılması: Təhlükəsiz və yaşıl gələcək üçün resursların səfərbər olunması" mövzusunda hesrə olunan III Beynəlxalq Minatəmizləmə Konfransının ikinci günü Bakıda keçirilib. Konfransın yekunlarına dair bəyannamə qəbul edilib.

Bəyannamə humanitar minatəmizləmənin ekoloji aspektlərinin minatəmizləmə ilə bağlı sözlərə integrasiya olunmasına, dövlətlər və müvafiq təşkilatları bu səylər üçün resursları ayırmağa və təcrübələrini bölüşməyə, eləcə də BMT-nin üzv dövlətlərin minatəmizləmə ilə bağlı, o cümlədən minaların basdırıldığı yerlər haqqında məlumat mübadiləsinə dair müvafiq beynəlxalq öhdəliklərə əməl etməyə, minaların və müharibənin partlayıcı qalıqlarının mülki əhali üçün ciddi təhlükə yaratdığı, iqtisadi inkişafa əngəl törətdiyi ölkələrdə milli minatəmizləmə potensialının yaradılmasına və inkişafına dəstək vermək məqsədilə dövlətlər və müvafiq təşkilatları səylərini davam etdirməyə çağırış yer alıb.

Mübariz ABDULLAYEV

Qlobal səciyyə daşıyan təhdid birlikdə dəf edilməlidir

"Biz Ermənistanla sülh anlaşmasına yaxındıq. Ən əsas odur ki, Azərbaycanın suverenliyi tam bərpa olunub. Ermənistanla delimitasiya işlərində irəliləyişlər var. Lakin məcburi köçkünlərin öz yurdlarına qayıtarması, yenidənqurma işləri mina səbəbindən ləngiyir. Azərbaycan minalarla çirklənməyə görə dünyada ilk beşlikdədir. 2020-ci ildə 44 günlük müharibə bitdikdən sonra Azərbaycanın 361 vətəndaşı mina qurbanı olub. Təəssüf ki, bu rəqəm hər həftə artır. Düzgün xərclər təminləməsi problemi da-

ha da dərinləşdirir". Bu sözləri Azərbaycan Prezidentinin xüsusi tapşırıqlar üzrə nümayəndəsi Elçin Əmirbəyov konfransda çıxışı zamanı deyib.

Fikirlərinin davamı olaraq E.Əmirbəyov beynəlxalq birliyə çağırış edib: "Mina fəaliyyəti insanlar üçün təhlükəsiz şəraitin yaradılmasına hədəflənib. Həmin fəaliyyət yenidənqurma işlərinin, sosial siyasətin əsasını təşkil edir. Bu proses illər alacaq. Lakin Azərbaycan bu istiqamətdə işləyən qurumu - ANAMA məhsuldar fəaliyyət göstərir. Xanumlardan ibarət minatəmizləyicilər də var. Lakin bu istiqamətdə ölkəmizə beynəlxalq dəstək azdır. İnandırıcı ki, beynəlxalq ictimaiyyət bu yükün bölüşdürülməsinə kömək edəcək", - deyərək E.Əmirbəyov deyib.

İmzalanan niyyət bəyannaməsi

Beynəlxalq konfransın açılış günündə Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyi və BMT-nin İnkişaf Proqramı arasında niyyət bəyannaməsi imzalanıb.

Sənədi agentliyin İdarə Heyətinin sədri Vüqar Süleymanov və BMT-nin İnkişaf Proqramının Azərbaycandakı Rezident nümayəndəsinin səlahiyyətini icra edən Alessandra Roccasalvo imzalayıblar. Niyyət bəyannaməsi Azərbaycan Respublikası ərazisində Mina fəaliyyəti ilə əlaqədar Mükəmməllik Mərkəzinin yaradılmasına əməkdaşlığı ehtiva edir. Mərkəz mina təhlükəsi ilə mübarizə sahəsində milli, regional və beynəlxalq səviyyələrdə təlim və bacarıqların artırılması, sertifikatlaşdırma və biliklərin ötürülməsini həyata keçirəcək, habelə humanitar minatəmizləmə sahəsində ən son texnologiya və metodologiyaları tətbiq edəcək. Mərkəzin yaradılması Azərbaycanın mina təhlükəsi ilə mübarizə imkanlarını artırmaq və minasız dünya üçün global səylərə töhfə vermək niyyətinin göstəricisidir. Bu təşəbbüs Azərbaycanın həm milli, həm də beynəlxalq istəklərinə uyğun olaraq sülh, təhlükəsizlik və davamlı inkişafa, regional və global əməkdaşlığa sadiqliyini əks etdirir.

Mənbə: beynəlxalq konfransın açılış günündə Azərbaycan Respublikasının Minatəmizləmə Agentliyi və BMT-nin İnkişaf Proqramı arasında niyyət bəyannaməsi imzalanıb.

Minör və şəbəkə elementləri təbii ağacdən hazırlanıb. İşğal dövründə dağıdılmış tarixi Zəngilan şəhər məscidinin ərazisində isə açıq soma altında sərgi yaradılıb. Sərgi Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ərazilərində mövcud olmuş bir sıra dini abidələrimizə qarşı törədilmiş vandalizmin ümumi mənzərəsinə əks etdirir. Burada işğalın ən ağır fəsadlarından biri kimi bəşəri əhəmiyyətə malik mədəni irsimizin, o cümlədən İslam dininə aid abidələrin qorunub saxlanması və mühafizə edilməsinə dair faktlar yer alıb.

Konfrans iştirakçıları daha sonra Zəngilan rayonunun Ağalı kənd meydanına gəliblər. Sonra Ağalı kənd tam orta məktəbin şagirdlərinin rəqəsinə baxan iştirakçılar məktəbdə yaradılan şəraitlə tanış olublar.

Qonaqlar, həmçinin minatəmizlə-

Müstəqillik tarixində ən yüksək nəticə ...

Beynəlxalq Büdcə Tərəfdaşlığı təşkilatı (International Budget Partnership) tərəfindən mayın 29-da "Açıq Büdcə İndeksi - 2023" hesabatı açıqlanıb. Azərbaycan əvvəlki hesabatla müqayisədə daha 10 bal yüksələn göstəriciyə nail olaraq 100 mümkün bala 96 göstərmişdir. Bununla da Azərbaycanın reytingi dünya üzrə orta göstəricidən (45 bal) 22 bal yaxınlıqda ümumi reytingdə ən çox irəliləyən ölkələr qrupunda yer alıb. Məlumat üçün qeyd edək ki, 61 və ya daha yaxşı bal toplayan ölkələr adekvat büdcə açıqlığına malik ölkələr qrupuna aid edilir. Beləliklə, Azərbaycan "Açıq Büdcə İndeksi-2023" hesabatında qiymətləndirmədə iştirak edən 125 ölkə arasında 21 pillə irəliləyərək 23-cü yeri yüksəlib və müstəqillik tarixi ərzində büdcə şəffaflığı göstəricisi üzrə ən yüksək nəticəyə əldə edib. Ümumilikdə, Azərbaycan müvafiq reytingin parametrləri üzrə dünya üzrə bir sıra orta göstəriciləri də xeyli qabaqlayıb.

Mövqəddar reyting hesabatının tərtib olunmasında Dünya Bankının "Dövlət Xərcələri və Maliyyə Hesabatlılığı", Beynəlxalq Valyuta Fondunun "Fiskal Şəffaflığın Ən Yaxşı Təcrübələr Məcəlləsi", "Lima Bəyannaməsi", İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatının "Fiskal Şəffaflıq üzrə Ən Yaxşı Təcrübələr" və "Fiskal Şəffaflıq üzrə Qlobal Təşəbbüs"ün prinsipləri kimi sənədlərə istinad olunur. Ümumilikdə, Beynəlxalq Büdcə Tərəfdaşlığı tərəfindən ekspert sor-

ğusu əsasında iki ildən bir tərtib olunan büdcə reytingi üç əsas fundamental maliyyə qiymətləndirməsinə əsaslanmaqla qiymətləndirilir:

1. Büdcə məlumatlarının ictimaiyyətə əlçatanlığı (Open Budget Index)
2. Büdcə prosesində ictimai iştirakçılıq səviyyəsi (Public Participation);
3. Qanunverici hakimiyyət orqanı və ali audit orqanının rolu və fəaliyyəti (Budget Oversight).

Birinci bölmədə büdcə məlumatlarının ictimaiyyət üçün əlçatanlığı göstəricilərinin ölkələr üzrə müqayisəsinə əsasən aparılır. Digər iki bölmə isə büdcə proseslərinin ictimaiyyətin iştirak imkanları və rəsmi nəzarət orqanlarının (qanunverici hakimiyyət orqanı və ali audit qurumu daxil olmaqla) rolu və səmərəliliyi göstəriciləridir.

Qeyd edək ki, Açıq Büdcə İndeksi sorğusu üzrə ölkələrin büdcə mexanizmlərinin qiymətləndirilməsinə 2006-cı ildən başlanılıb və Azərbaycan həmin ildən etibarən bu sorğuda iştirak edir. Həmin ildən başlayaraq reytingdə öz mövqeyini əhəmiyyətli dərəcədə yaxşılaşdırıb. Əgər 2006-cı ildə ilk hesabat açıqlanan zaman ölkəmizin topladığı bal indeksi 30-a bərabər idisə, hazırda 67-dir. Bu isə o deməkdir ki, ölkəmiz son 17 ildə mövqeyini 2 dəfədən də çox olmaqla 37 bal yaxşılaşdırıb.

"Açıq Büdcə İndeksi-2023" hesabatında

büdcə ilə bağlı qiymətləndirmə 8 əsas büdcə sənədinin əhatəliliyinin və metodologiyada nəzərdə tutulmuş müddətlərdə dərc edilməsinin, o cümlədən rəsmi dövlət qurumlarının veb-sahifələrində yerləşdirilməsinin təhlili vasitəsilə aparılır. Bütün bu parametrlər əsasında sorğu qiymətləndirməsi 109 indikatoru üzrə ölçülür. Həmin 109 indikatoru maliyyə orqanları tərəfindən hazırlanan büdcə sənədlərini əhatə edir. Eyni zamanda, sorğu üzrə sualların 18-i ictimaiyyətin büdcə prosesində iştirakını (Public Participation), 18-i isə qanunvericiliyin və ali audit orqanının (Budget Oversight) bu məsələdə rolunu qiymətləndirir. Sorğu bir qayda olaraq akademik sfera, qeyri-hökumət təşkilatları və ya müstəqil iqtisadçı-ekspertlər qrupu tərəfindən ilkin qiymətləndirmə aparıldıqdan sonra Beynəlxalq Büdcə Tərəfdaşlığının komandasına təqdim edilir. Büdcənin tərtibinə məsul olan müvafiq icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən sorğunun ilkin versiyasına baxılır (Government Review Process), daha sonra sorğu ilə bağlı rəylər təşkilata bildirilir.

Azərbaycanın sözügedən beynəlxalq hesabatda irəliləməsinin sərtləndirən əsas amillər hansılardır?

Beynəlxalq Büdcə Tərəfdaşlığı Təşkilatının metodologiyasına və ölçmə texnologiyasına əsasən, Azərbaycan qeyd olunan 8 əsas büdcə sənədinin (ilkin büdcə bəyannatı, büdcə layihəsi, təsdiq edilmiş büdcə, Vətəndaşın Büdcə Bələdçisi, dövlət büdcəsinin icrasına dair aylıq, yarımillik və illik hesabatlar, dövlət büdcəsinin icrasına dair audit hesabatı) hər birinin ictimaiyyətə açıqlığına görə, iradəli islahatlar aparmaqla nail olub. Budəfəki reyting hesabatının bir xüsusi önəmi ondan ibarətdir ki, ilk dəfə olaraq, Azərbaycanda büdcə sistemi ilə bağlı həmin 8 sənədin ictimaiyyətə açıqlanması "Beynəlxalq Büdcə Tərəfdaşlığı" tərəfindən xüsusi olaraq nəzərə alınıb. Əlavə olaraq, ilkin büdcə sənədli, dövlət büdcəsinin icrasına dair yarımillik, illik və yekun hesabatlar üzrə həm məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması, həm də sənədlərin özlərinin ictimaiyyətə açıqlanması üzrə irəliləyişlərə nail olunub. Bununla yanaşı, həmin sə-

yasına əsasən, Azərbaycan qeyd olunan 8 əsas büdcə sənədinin (ilkin büdcə bəyannatı, büdcə layihəsi, təsdiq edilmiş büdcə, Vətəndaşın Büdcə Bələdçisi, dövlət büdcəsinin icrasına dair aylıq, yarımillik və illik hesabatlar, dövlət büdcəsinin icrasına dair audit hesabatı) hər birinin ictimaiyyətə açıqlığına görə, iradəli islahatlar aparmaqla nail olub. Budəfəki reyting hesabatının bir xüsusi önəmi ondan ibarətdir ki, ilk dəfə olaraq, Azərbaycanda büdcə sistemi ilə bağlı həmin 8 sənədin ictimaiyyətə açıqlanması "Beynəlxalq Büdcə Tərəfdaşlığı" tərəfindən xüsusi olaraq nəzərə alınıb. Əlavə olaraq, ilkin büdcə sənədli, dövlət büdcəsinin icrasına dair yarımillik, illik və yekun hesabatlar üzrə həm məlumatlılıq səviyyəsinin artırılması, həm də sənədlərin özlərinin ictimaiyyətə açıqlanması üzrə irəliləyişlərə nail olunub. Bununla yanaşı, həmin sə-

Mənbə: <https://internationalbudget.org/open-budget-survey/country-results/2023/azerbaijan>

nədlərin həm keyfiyyət, həm də məlumatlılıq səviyyəsi dərinlən tədqiq edilib.

Bundan başqa, müvafiq qurumlar tərəfindən aparılan büdcə auditli prosedurları da

Azərbaycan "Açıq Büdcə İndeksi-2023" beynəlxalq hesabatında 23-cü yerə yüksəlib

ölçmə indikatorları kimi diqqətdə saxlanılıb. Belə ki, hesabatda 6 sualla əhatə edilən büdcəyə nəzarət üzrə ali audit orqanı subindeksi üzrə Hesablama Palatasının fəaliyyəti 100 bala 100 olmaqla, "adekvat" nəticə kimi yüksək qiymətləndirilib. Bu da palatada büdcə nəzarəti siyasətinin son illərdə təkmilləşdirməsinin mühüm göstəricisi hesab edilə bilər.

Onu da qeyd edək ki, hesabatda ənənəvi olaraq, ilk yerlərdə Şimali Avropa ölkələri və inkişaf etmiş digər böyük ölkələr yer alır. Nəzərə alsaq ki, müvafiq hesabatda da qeyd olunduğu kimi, bu göstəricilər, Azərbaycanın əldə etdiyi ən yüksək nəticələrdir və burada kəskin inkişaf tendrəli mövcud olub, o zaman burada mühüm gələcək inkişaf imkanlarının olduğunu da qeyd edə bilərik. Belə ki, mərhələ-mərhələ ölkənin göstəricilərinin müvafiq reytingdə daha da artması, ictimai iştirakçılıq, büdcə auditli və kommunikasiya kimi məsələlərdə ölkənin mövqeyinin yüksələcəyini görmək mümkündür. Bu təməl davam edərsə, növbəti hesabat illərində Azərbaycanın bir çox inkişaf etmiş Avropa ölkələri, həmçinin "Böyük Yeddi" ölkələrinin də yer aldığı 2-ci qrup ölkələrin səviyyəsinə çatı biləcəyini proqnozlaşdırmaq mümkündür.

ELBRUS CƏFƏRLİ

Mübariz FEYİZLİ

Kredit risklərinin idarə edilməsi...

Yeni qaydalar kredit inzibatçılığı və borca nəzarətin artmasını şərtləndirir

Mərkəzi Bankın sədrinin qərarına əsasən, “Banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi Qaydası”nda dəyişikliklər edilib. Dəyişikliklərin 3 ay sonra (sentyabr) qüvvəyə minməsi nəzərdə tutulur. Yeni qaydalar “Banklar haqqında” Qanunun müvafiq maddəsinə uyğun olaraq yeniləşdirilib və kredit risklərinin idarə edilməsinə dair minimum tələbləri müəyyən edir. Qeyd edək ki, banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi korporativ idarəetmə standartlarına əsasən tənzimlənir.

Kredit risklərinin idarə edilməsi sistemi MB-nın müvafiq siyasət tədbirləri çərçivəsində risklərinin qiymətləndirilməsi, monitorinq, stress-testin aparılması, hesabatlıq və digər mexanizmlərə əsaslanır.

Qaydalara əsasən, banklarda kredit risklərinin idarə edilməsi “Banklarda korporativ idarəetmə Standartları” ilə tənzimlənir və əsas strateji yanaşma banklarda etibarlı, şəffaf idarəetmə və hesabatlıq sisteminin təşkili, daxili nəzarətin və risklərin idarə olunmasının effektivliyinin təmin edilməsidir. Bu son dövrlərdə bank sektorunda aparılan islahatların mühüm tərkib hissəsi kimi nəzərdə tutulur. Eyni zamanda, yeni qaydalar əsas etibarilə kredit risklərinin idarə edilməsi siyasətinin əsaslarını müəyyən edir. Bu da bank strategiyasında nəzərdə tutulan əsas tələblərdən biridir. Belə ki, risklərin idarə edilməsi siyasətinə müvafiq olaraq

banklar risk inzibatçısı müəyyən edərək risklərlə bağlı vəziyyəti daim nəzarətdə saxlayır.

Kredit riski nədir?

Kredit riski bankdan və ya maliyyə-kredit təşkilatından borc alan şəxsin öz öhdəliklərini icra edə bilməməsi nəticəsində itkinin yaranmasıdır. Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti bankın kredit tələblərinin yaranması, investisiya əməliyyatlarının aparılması, yeni bank məhsulları ilə bağlı qərarların qəbul edilməsi, makroiqtisadi mühitin kreditlərin verilməsi ilə bağlı qərarlara təsiri istiqamətini müəyyən edir.

Bu cür risklərin artması sözsüz ki, banklara geri ödənilməyən kreditlərin həcmi də böyüdü və nəticədə ölkədə problemlı kreditlərin məbləği də yüksəlir. Hazırda ölkə üzrə ödəmə vaxtı keçmiş kreditlərin məbləği təxminən 500 milyon

manat təşkil edir. Son illərdə Mərkəzi Bank tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər sayəsində vaxtı keçmiş kreditlərin həcmində əhəmiyyətli azalmalar baş verir və həmin vəsaitlərin məbləği ümumi kredit portfelinin 2 faizini təşkil edir. Yəni bu narahatlıq doğuracaq rəqəm sayıla bilməz. Ancaq həmin kreditlərin geri ödənilməməsi aktivləri o qədər də böyük olmayan bəzi bankların işini çətinləşdirir. Xüsusilə də istehlak kreditlərində bu hal daha çox müşayiət edilir.

Kredit risklərinin idarə edilməsi siyasəti bankın kredit tələblərinin yaranması, investisiya əməliyyatlarının aparılması, yeni bank məhsulları ilə bağlı qərarların qəbul edilməsi, makroiqtisadi mühitin kreditlərin verilməsi ilə bağlı qərarlara təsiri istiqamətini müəyyən edir. Kredit riskləri dedikdə təminata dair minimum tələblər, təmi-

natsız, habelə xarici valyutada kreditlərin portfəldə maksimum həcmi və onların verilməsi ilə bağlı tələblər, kredit məhsulu üzrə kredit məbləğinin yuxarı həddi, ələxüsus da kənd təsərrüfatı kreditləri üzrə şərtlər müəyyən edilərkən kənd təsərrüfatı subyektinin fəaliyyət tsikli və mövsümi xüsusiyyətləri, kredit portfəlinə qeyri-işlək kreditlərin yuxarı həddi, bankın investisiya əməliyyatları ilə bağlı tələbləri, daxili risk reytingi sistemi və hər bir risk dərəcəsi üzrə meyarlar və digər amillər nəzərə alınır. Həmçinin, borcalan barədə zəruri məlumatlar və s. informasiyalar da riks portfəlinə diqqətdə saxlanılır.

Yeni qaydalar həm də kredit inzibatçılığı ilə bağlı meyarları da müəyyən edir. İnzibatçılıq planına əsasən, hər bir kredit tələbi üzrə borcalanın kredit risklərinin təhlili nəticələri, kreditin verilməsi ilə bağlı qərar sənədləşdirilir və kredit dosyesində saxlanılmalıdır. Kreditlər üzrə mürciətlərin reyestri aparılır və kreditin verilməsindən imtina edildikdə, bank kredit üçün mürciəti edən şəxsə onun sorğusu əsasında imtinanın səbəblərini göstərərək aydın şəkildə yazılı cavab verməlidir. Kredit müqaviləsi, o cümlədən istehlak krediti müqaviləsi üzrə münasibətlər isə Mülki Məcəllə ilə tənzimlənir.

Qaydalarda digər bir mühüm məqam stress-testin aparılmasıdır. Belə ki, bank bir və ya bir neçə şokun kredit portfelinə potensial təsirini qiymətləndirmək üçün stress-test aparır. Bankın risklərin idarə edilməsi sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsi kimi nəzərdə tutulan stress-test 6 ayda bir dəfədən az olmayaraq aparılır və nəticələri Müşahidə Şurasına təqdim edilir. Bu cür testlər isə kredit risklərinin idarə edilməsi ilə bağlı siyasətin və daxili qaydaların təkmilləşdirilməsi, əlavə kapital tələbinin öncədən müəyyən edilməsi, effektiv fəvqəladə hallar planı hazırlanması məqsədilə aparılır. Stress-testlərin həyata keçirilməsinin ön mühüm əhəmiyyəti bankın likvidlik çatışmazlığını, fors-majör hallarının baş verməsi və müştərinin ödəmə qabiliyyətini itirməsi və s. halların müəyyən edilməsidir.

Banklar stress-testin nəticələri barədə məlumatı davamlı olaraq Mərkəzi Banka təqdim etməyə borcludur.

ELBRUS

“Fitch Solutions”: Azərbaycanda ÜDM 2027-ci ildə 128 milyard dollara çatacaq

“Fitch Group”a məxsus “Fitch Solutions” (FS) şirkəti Azərbaycanda 2025-ci il üçün iqtisadi artım proqnozunu 2,8 faiz səviyyəsində müəyyən edib. Beynəlxalq reyting agentliyinin məlumatına əsasən, nominal ümumi daxili məhsulun (ÜDM) 2024-cü ildə 98,7 milyard dollara, 2025-ci ildə 107,7 milyard dollara, 2026-cı ildə 117,6 milyard dollara və 2027-ci ildə isə 128 milyard dollara çatacaq.

Agentliyin proqnozlarından yaranan qənaət budur ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı getdikcə azalmağa doğru istiqamətlənən neft-qaz gəlirlərinin ÜDM-dəki payını qeyri-neft gəlirləri ilə kompensasiya edəcək. Bunun üçün dövlətin qarşısında qeyri-neft sektorundan daxilolmaları artırmaq kimi əsas çağırış durur. “Azərbaycan Respublikasının 2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”, “Azərbaycan 2030 : sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetləri” və digər konseptual dövlət sənədlərinin hazırlanaraq icra edilməsi məhz neftsiz iqtisadiyyat quruculuğu əsasında milli inkişafın təmin edilməsinə yönəlib.

Proqnozlara əsasən, ortamüddətli dövrdə ölkədə qeyri-neft ÜDM-nin həcmi 2024-cü ilin sonuna 84,2 milyard manat, 2027-ci ildə isə 106,8 milyard manata qədər artacağı və real artım tempinin 4,6-5 faiz intervalında olacağı gözlənilir.

Qeyri-neft sektorundakı yığılmənlərinin daha da genişləndirilməsi, bu sahədən gözlənilən gəlirləri ən azı 4-5 milyard manat artırmaq təmin edilməklə 2027-ci ildə ÜDM-in potensial artımını 128 milyard dollara çatdırmaq olar. Bunun üçün əsas ssenarilərdən biri bölgələrdəki imkanları səfərbər etməkdir. Hazırda regionların ölkə üzrə yaradılan əlavə dəyərdə payı təxminən 30-34 faizdir. 2023-cü ildə regionlar üzrə ümumi məhsul istehsalı 5,6 faiz artaraq 40,2 milyard manat olub. Bu, ÜDM-in 33,2 faizi deməkdir. Həmin dəyərin təxminən yarısı isə Bakı-Abşeron iqtisadi rayonlarının payına düşür. Mövcud resursları nəzərə alaraq, regionların milli gəlirlərdə payı çox azdır. Ona görə də ölkənin regionları arasında tarazlığın tam bərpə olunması, bölgələrdə iqtisadi artım sürətləndirə biləcək istehsal və emal, sənaye müəssisələrinin yaradılması, məşğulluğun tam təmin olunması və digər hədəflərin gerçəkləşdirilməsinə ciddi ehtiyac var.

Azərbaycanın cari iqtisadi artım və yaranan əlavə dəyərinin əsas mənbəyi kimi qeyri-neft gəlirlərinin yüksəlməsi “Fitch Solutions”-un proqnozlarını tam əsaslandırır. Belə ki, 2024-cü ilin yanvar-aprel aylarında ölkədə 38,2 milyard

manatlıq və ya əvvəlki ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 4,3 faiz çox ümumi

mi daxili məhsul istehsal olunub ki, onun da təxminən 70 faizi qeyri-neft sahələrinə aiddir. Hazırda iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunda ÜDM-in artım tempi ümumi iqtisadi artım dinamikasını 2 dəfə üstələyir. Bu isə o deməkdir ki, qeyri neft-qaz sektorunda yaranan əlavə dəyər qarşdakı illərdə daha da böyüyəcək və ÜDM-

in təxminən 80 faizinə çatacaq.

Proqnozlara əsasən, ortamüddətli dövrdə ölkədə qeyri-neft ÜDM-in həcmi 2024-cü ilin sonuna 84,2 milyard manat, 2027-ci ildə isə 106,8 milyard manata qədər artacağı və real artım tempinin 4,6-5 faiz intervalında olacağı gözlənilir. Neft-qaz sektorunun ümumi iqtisadi artımda payı tədricən azalacaq və artımın əsas hərəkətverici dayağı qeyri-neft sektoru olacaqdır.

Azərbaycanın qarşısında duran əsas çağırışlardan biri də karbohidrogen ehtiyatlarının ixracından mövcud asılılığı aradan qaldırmaq, orta və uzunmüddətli perspektivdə qeyri-neft sektorunun sürətli inkişafı hesabına qeyri-neft məhsullarının ixracını artırmaqdır. Hazırda Azərbaycanın qeyri-neft ixracının həcmi 3,5 milyard dollardır, bu rəqəmi ən azı 2 dəfə artırmaq hədəf qoyulub.

“2022-2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf Strategiyası”nda qeyri-neft ixracının, xüsusilə də bu sahədə əsas bölmə kimi yer tutan qeyri-neft sənayesi məhsullarının ixracının stimullaşdırılması ilə bağlı hədəflərə əsasən, qeyri-neft sənayesi hər il ixracı orta hesabla 8-10 faiz artacaq. Bu isə qeyri-neft sektorunun iqtisadiyyatımızın aparıcı artım mənbəyi kimi mövqeyinin möhkəmlənməsinə təkan verəcək.

“Fitch Solutions”-ın proqnozlarında Azərbaycanın yaxın dövrdəki inflyasiya gözləntiləri ilə bağlı da qeydlər maraq doğurur. Agentlik qarşdakı 3 il ərzində ölkəmizdə inflyasiyanın yavaş-yavaş artacağını və aşağı faiz dərəcələri də istehlak xərclərini gücləndirəcəyini ehtimal edir. Azərbaycanda hökumətin də hazırda inflyasiya ilə bağlı ciddi narahatlığı yoxdur və qarşdakı 3 ildə qiymət indeksi qənaətbəxş qiymətləndirilir. Belə ki, 2024-cü ildə inflyasiyanın 4,5 faiz, 2025-cü ildə 3,5 faiz təşkil edəcəyi proqnozlaşdırılır ki, bu da əmtəə qiymətlərini bir qədər azaldacaq. Mövcud vəziyyət onu deməyə əsas verir ki, regionda və dünya bazasında inflyasiya səviyyəsinin azalması Azərbaycanda idxal inflyasiyasını zəiflətməklə birgə qəmlı qiymət indeksini təmin edə biləcək.

E.CƏFƏRLİ

Etiraf edək ki, bu gün xarici ölkələrdə təhsil almaq çoxsaylı gənclərin arzusudur. Son illər xaricdə təhsilə artan maraq və statistika da bu mövzuda öz sözünü deyir. Təbii ki, xarici universitetlərin böyük əksəriyyətinə qəbul şərtlərinin daha asan olması burada mühüm rol oynayır. Bu baxımdan gənclər Azərbaycanda qəbul imtahanlarında aşağı bal toplayaraq yüksək ödənişli əsaslarla təhsil almaq yerinə, bəzi xarici universitetlərdə daha aşağı büdcə ilə oxumağa üstünlük verirlər.

Lakin təhsil almaq üçün xarici ölkələrə üz tutan yüzlərlə gəncin böyük arzularla çıxdıqları bu yol çox zaman məyusluqla sonlanır. Belə ki, xarici universitetlərdə müxtəlif ixtisaslar üzrə təhsil alanlar adətən ölkəmizdə peşə tanınması üzrə imtahandan keçə bilmirlər. Bunun da səbəbi həmin xarici ölkənin və Azərbaycanın təhsil sisteminin bir-birindən fərqlənməsidir. Məsələn, xaricdə hüquq ixtisasının bitirən şəxsin təbii olaraq ölkəmizdə peşə tanınması imtahanından uğurlu nəticə əldə etməsi çox çətindir. Bəllidir ki, hər bir ölkənin özünəməxsus qanunvericiliyi var. Xaricdə təhsil alan həmin gənclərin ölkəmizdə öz ixtisasları üzrə işlə təmin olunması

da qeyri-mümkün olur.

240 nəfər peşə imtahanından keçə bilməyib

Təhsildə Keyfiyyət Təminatı Agentliyindən verilən məlumata görə, xarici universitetlərdə müəllimlik, mühəndislik və hüquq ixtisasları üzrə təhsil almış 240 nəfər peşə tanınması üzrə imtahandan keçə bilməyib: “4 may 2024-cü il tarixində saat 10:00-da DİM tərəfindən kompüter vasitəsilə keçirilmiş imtahanda iştirak etmək üçün 466 nəfər namizəd qeydiyyatdan keçib, onlardan 426 nəfəri imtahanda iştirak edib. 23 ixtisas üzrə müvəffəqiyyət göstəricisi 44,3 faiz təşkil edib”.

62 nəfərin diplomu tanınmayıb

Agentlikdən həmçinin bildirilib ki, xaricdə təhsil alan şəxslərdən 62 nəfərin diplomu tanınmayıb. Tədris yükünü mənimləmək üçün təhsil aldığı ölkənin ərazisində tələb olunan normativdən az olması səbəbi ilə 46, akkreditasiyasız ali təhsil müəssisəsi səbəbilə 8, dövlət nümunəli olmayan diplom üzrə 4, ekvivalenti olmayan ixtisas üzrə 2, təhsil forması üzrə 2 nəfərin müraciəti mənfı qərarla yekunlaşıb. Aprel ayı üzrə 399 müraciətin 337-si barədə müsbət qərar

Tanınmayan diplomlar, uğursuz imtahanlar... Xaricdə təhsil yaxşı seçimdir?

verilərək müvafiq şəhadətnamələr təqdim edilib, 62 nəfərin müraciəti isə mənfı qərarla yekunlaşıb.

Ən çox müraciət olunan ixtisaslara gəlincə, tibb üzrə 46, iqtisadiyyat üzrə 32, maliyyə üzrə 31, menecment üzrə 22, biznesin idarə edilməsi üzrə 21 müraciət qeydə alınmayıb”.

Doğru seçim mühüm şərtidir...

Mövzu barədə “Yeni Azərbaycan”a danışan təhsil üzrə ekspert Elçin Əfəndi bildirib ki, azərbaycanlı tələbələrin üz tutduğu xarici ölkələr arasında ilk yeri Türkiyə tutur. Bu gün 10 minə yaxın tələbə qardaş ölkədə təhsil alır: “Bunun bir çox səbəbləri var. Üstünlüyü odur ki, tələb olunan ixtisaslar üzrə təhsil haqları Türkiyə dövlət universitetlərində daha aşağıdır. Ən əsası isə qəbulun asan, təhsilin keyfiyyətinin yüksək ol-

rində belə 30-dan çox ölkədən tələbə təhsil alır. Fərqli mədəniyyətlərə malik şəxslərlə birlikdə təhsil almağın da bir ayrı üstünlüyü var.

Peşəkarlara müraciət etmək lazımdır

E.Əfəndi qeyd edib ki, hər ölkəyə görə qəbul şərtləri dəyişir. Məsələn, bəzi Avropa ölkələrindəki universitetlər 11 illik attestat nəticələri ilə qəbul həyata keçirənlər də, digərləri buna 12 illik təhsil sistemi ilə gerçəkləşdirirlər. Avropada prestijli universitetlər SAT və IELTS nəticələrini tələb edirlər. Təqaüd imkanlarından yararlanmaq üçün qaydalar da ölkələrə görə dəyişir. Almaniyada təqaüd proqramları ilə qəbul olunmaq üçün alman dili sertifikatına malik olmalısın. Fransada təqaüd də bu dildə təhsil alanlara verilir.

Dediyimiz kimi, harada təhsil almaqdan asılı olmayaraq, doğru seçimlər gənclərə daha uğurlu gələcək vəd edir. Seçimlərdə onlara dəstək olmaq üçün isə peşəkarlara müraciət etmək lazımdır”.

Düzgün ixtisas necə seçilməlidir?

Ekspert sualın cavabında bildirib ki, bu gün informasiya texnologiyaları, kompüter mühəndisliyi bir çox gəncin seçdiyi ixtisaslardır. Əgər bir şagirdin riyaziyyat, fizika bazası, həmçinin o fənlərə meylli yoxdursa, bu ixtisaslar üzrə təhsil alması mümkün deyil: “İxtisas seçimində fənlər böyük rol oynayır. Ona görə də

ixtisas seçəndə ilk növbədə təhsil müəssisələrində hansı fənlərin tədris olunduğu araşdırılmalıdır”.

Yanlış seçimin nəticələri...

E.Əfəndinin sözlərinə görə, Azərbaycanda abituriyentlərin ixtisas seçiminə 80-85 faiz valideynlərin, 10 faiz qohumların, 5 faiz isə şagirdin öz istəyi rol oynayır. Belə halda müəyyən vaxtdan sonra tələbə öz potensialını başqa sahədə kəşf etməyə başlayır və o, ixtisasından fərqli sahədə çalışır: “Nəticədə isə onları diplomlu işsizlər adlandıırırlar. Amma vaxtında düzgün ixtisas seçimi edilsə, bu, baş verməz”.

İmtahan nəticələri buna görə də uğursuzdur...

Ekspert bildirib ki, abituriyentlərin ixtisas seçimi zamanı ən çox düşündükləri məsələ “harada işləyəcəyəm?” sualı olur: “Bəzən isə abituriyentlərin bir qismi hansı qrupa hazırlaşdıqlarını da bilmirlər. Abituriyentlərin imtahan nəticələrinin çoxunun uğursuz olma səbəbi də elə düzgün ixtisas qrupu seçməmələri ilə bağlıdır”.

Bu gün yüzlərlə, minlərlə gəncin xaricə üz tutması əslində müsbət haldır. Çünki dünyada hər şey sürətlə dəyişir, inkişaf edir. Gənclərimizin xarici ölkələrdə təhsil almasında pis bir məqam yoxdur. Müəyyən sahələrdə qazandıqları təcrübələrindən ölkəmizin inkişafında istifadə edirlər. Son bir neçə ildə Azərbaycan Prezidentinin sərəncamına əsasən, xaricdə təhsillə bağlı dövlət proqramı həyata keçirilir. Bu da onu göstərir ki, ölkəmizin inkişafında xaricdə təhsil alan tələbələrin böyük rolu var.

Yeganə BAYRAMOVA

Əlcəzairin Fransadan tələbi: Mədəni irs güzəşt və kompromis mövzusu olmamalıdır

Bu günlərdə Fransa yüz illiklər boyunca öz təsir dairəsində saxladığı müstəmləkə ölkələrində törətdiyi saysız-hesabsız cinayətlərə görə daha bir ittihamla üzləşib. Söhbət bu ölkənin keçmiş müstəmləkələrindən olan Əlcəzairin Fransanın uğurladığı mədəni sərvətlərini geri qaytarmaq tələbindən gedir. Əlcəzair müstəmləkəçilik dövründə ölkədən çıxarılan və geri qaytarılmalı olan mədəni sərvətlərin siyahısını artıq Fransaya təhvil verib. Bu barədə "Agence France-Presse" məlumat yayıb.

1,5 milyonluq şəhidlər ölkəsi

Əhalisinin sayı 44 milyona çatan Əlcəzair təbii resurslarla zəngin ölkədir və yerləşdiyi Afrika qitəsinin ən böyük beşinci iqtisadiyyatına malikdir. Ölkə təbii qaz, neft istehsalçısı və ixracatçısıdır. Lakin zəngin sərvətlər Əlcəzairin əhalisinə heç də həmişə xoşbəxtlik gətirməyib. İmperialist güc mərkəzləri zəngin yeraltı sərvətlərə bu və ya digər formada nəzarət etmək üçün zaman-zaman Əlcəzairə qarşı savaş açıblar.

Əlcəzairə diş qıyayan imperialist dövlətlər sırasında Fransa həmişə xüsusi fəallığı ilə seçilib. Fransanın müstəmləkəçilik siyasətinin təxminən 500 illik tarixi var. Bu ölkə istilalar sayəsində Afrikanın qərbində və şimalında 20-dən çox ölkəni öz təsir dairəsinə qatmağa nail olub. Afrikanın ərazilərinin təxminən 35 faizi 300 il ərzində tamamilə Fransanın nəzarətində qalıb. Ancaq Yelisey Sarayının Əlcəzairə münasibəti işğal etdiyi digər ərazilərdən tamamilə fərqli olub. Belə ki, hər nə qədər olsa da, digər ərazilərin müstəmləkə olduğunu qəbul edirdi. Əlcəzairə gəldikdə isə Yelisey Sarayı bu ölkəni Fransanın bir parçası sayırdı. Bu da Parisin Əlcəzairlə bağlı xəbəsinin ifadəsi idi. Fransa bu ideyanı təşviq etməklə və beynəlxalq ictimaiyyətə qəbul etdirməklə burada sümürmə siyasətinə tam hüquqi əsaslar yaratmağa nail olmaq məqsədi güdürdü. Əgər bu ideya qəbul olunsa idi, şübhəsiz ki, heç kim Fransanı Əlcəzairdə törətdiyi əməllərə görə qınamıyacaqdı, bunlar onun daxili işi sayılacaqdı.

Fransa Əlcəzairi 1830-cu ildə işğal edib və qanlı izləri indi də qalan bu işğal 1962-ci ilədək sürüb. Yelisey Sarayının uzun zaman kəsiyini əhatə edən işğalçılıq siyasəti müqayisəyəgəlməz dərəcədə mürtəce səciyyə daşıması ilə fərqlənib. Sərvətlərin talanması, yerli əhəldən ucuz işçi qüvvəsi kimi istifadə edilməsi bir yana qalsın, aborigen sakinlərə qarşı məqsədli soyqırımı törədilib. Əlcəzair "1,5 milyonluq şəhidlər ölkəsi" adlandırılıb. Bəli, Paris burada mövcudluğu dönməmiş kütəvi qatliamlara əl atıb. 1832-ci ildə Əlcəzairin El-Uffia

qəbiləsi gecə yatdığı yerdə qılınclan keçirilib. Qadınlar və uşaqlar da daxil olmaqla 12 min adam öldürülüb. 1945-ci ildə Setif şəhərində 45 min əlcəzairli öldürülüb, həmçinin 5000-ə yaxın adam həbs olunub, habelə 99 nəfər edam, 64 nəfər ömürlük katorqa cəzalarına məhkum edilib. 1961-ci il oktyabrın 17-də on minlərlə əlcəzairli Fransa işğalını pisləmək üçün Parisdə nümayişə çıxıb. Fransa polisinin açdığı atəş və etirazçıların Sena çayına atılması nəticəsində 1500-ə qədər əlcəzairli həyatını itirib, mindən çox şəxs həbs olunub. Bu hadisə tarixə "Sena qətləmi" kimi daxil olub. 2017-ci ildə Əlcəzairin insan hüquqlarının qorunması assosiasiyasının yaydığı hesabatda bildirilir ki, ümumilikdə bu ölkənin 10 milyon vətəndaşı Fransa müstəmləkəçiliyinin qurbanı olub.

Qətlamların siyahısı çox uzundur. Etdiklərdən

utanmaq əvəzinə, Fransa 2005-ci ildə Əlcəzairdə qəddar müstəmləkəçiliyi alqışlayan qanun qəbul edib. Parisin rəsmi hesabatında Fransanın hərəkətlərini "insanlığa qarşı cinayət" kimi tanımasından və "tövbə" sözü'nün işlədilməsindən imtina edilib. Fransa tarixi səhvlərini qəbul etməli və cinayətlərini boyuna almalıdır. İndi növbə prezident Emmanuel Makronundur. Bu gün dünyaya "demokratiya dərsi" keçməyə çalışan Emmanuel Makron hakimiyyəti Fransanın Əlcəzairdə və digər müstəmləkə ölkələrində törətdiyi cinayətlərə görə nə vaxt üzr istəyəcək? Həm də Fransa məsuliyyətini dərk edərək Əlcəzairə təzminatlar ödəməlidir. E.Makron üzr istəməyə və təzminatlar ödəməyə tələsməyə də, bu, gec-tez baş verəcək.

Fransanın Əlcəzairdə apardığı qatı müstəmləkəçilik siyasətindən milli diskriminasiya və mədəni sərvətlərin talanması qırmızı xətt kimi keçir. Bəli, bu gün Fransanın Luvr və digər muzeyləri sərgilənən eksponatlarla çox zəngindir, sözün əsl mənasında adamı valeh edir. Lakin bu eksponatların heç də hamısı Fransanın tarixinə və milli mədəniyyətinə aid deyil. Həmin muzeylərdə eyni zamanda müstəmləkə ölkələrindən müxtəlif bəhanələrlə Parisə daşınan mədəni irs də nümayiş etdirilir. Bunun bir adı var: Uğurluq.

Əlcəzair tərəfindən Parisə təqdim olunan siyahıya Fransanın müxtəlif muzeylərində saxlanılan artefaktlar daxildir. Bunlar 1830-cu ildə Fransanın Əlcəzairi müstəmləkələşdirməsinin başlanğıcından 1962-ci ildə Müstəqillik Müharibəsinin sonunadək olan dövrə aiddir. Bundan əvvəl Əlcəzair Prezidenti Əbdülməcrid Tebbun deyib ki, mə-

Milli diskriminasiya, mədəni sərvətlərin talanması

dəni irs güzəşt və kompromis mövzusu olmamalıdır. Onun sözlərinə görə, Əlcəzair bu məsələlərə obektiv baxılmasını gözləyir. Ümumiyyətlə Əlcəzairin Fransadan əhtimal olunan tələblərinin siyahısı çox genişdir. Bu sırada aşağıdakıları sadalaya bilərik.

-Əlcəzairin Reggan və İn Ecker adlanan ərazilərində Fransa tərəfindən 17 nüvə sınağı gerçəkləşdirilib ki, onlardan 11-i yeraltı sınaqlar olub. Fransa bu günə qədər aşkar edilməmiş kimyəvi, radioaktiv və zəhərlənmiş tullantıların yerləşdiyi ərazilərə dair topoqrafik xəritələri Əlcəzair tərəfinə təqdim etmir. Eyni zamanda, Fransa həmin sınaqların və tullantıların yerli əhaliyə göstərdiyi təsirlərin qiymətləndirilməsi və müvafiq kompensasiyanın ödənilməsi məsələsindən də boyun qaçıır.

-Təkcə işğal etdiyi Əlcəzair ərazisinə 5 milyondan artıq mina basdıran Fransa bu günə kimi həmin minaların xəritələrini Əlcəzair tərəfinə verməkdən imtina edir. Nəticədə, Əlcəzair Azərbaycan kimi dünyada mina partlayışından ən çox əziyyət çəkən ölkələr sırasında ön sıralarda dayanır.

-Yerli xalqa qarşı diskriminasiyanın etiraf olunması. Əlcəzair xalqı öz tarixində müxtəlif istilalara məruz qalıb. Ancaq Fransanın işğalı onların heç birinə bənzərmirdi.

Fransanın hərbi-siyasi rəhbərliyi "Əlcəzairdə bizim ayağımız dəyən yerdə ot bitməyəcək" deyirdi və aborigen xalqı bir toplum kimi məhv etmək istəyirdi. Ölkənin bütün milli və İslam keçmişi məhv edilməli idi. Fransa marşallarından biri təkəbbürlü Əlcəzairdə milli köklərindən uzaq olan bir cəmiyyət qurulacağını bildirirdi. Yerli xalqlar məhrumiyyətlərə məruz qalıb, gəlmələr isə münbit torpaqlarla və digər imtiyazlarla mükafatlandırılırdı.

-Əlcəzair 1962-ci ildə müstəqillik qazananaqədər Fransa burada yerli xalqları həm də mədəni diskriminasiyaya məruz qoyub. Son araşdırmalar nəticəsində aşkarlanan faktlar heç bir tənqiddə sığmır. Belə ki, qeyd olunan tarixdə Əlcəzairdə yerli əhalinin 98 faizi təhsildən kənarda qalıb.

- Ən hassas məsələlərdən biri insan kəllələri ilə bağlıdır. Bəli, Fransadakı İnsan muzeyində təxminən 18 min kəllədən ibarət xüsusi kolleksiya nümayiş etdirilir. Bu ölkənin hərbi-siyasi rəhbərliyi həm də müstəmləkə ölkələrində, o cümlədən də Əlcəzairdə məhv etdiyi insanların kəllələrini Parisə daşıyıb onları sərgiləməyi "qəhrəmanlıq tarixi" kimi dəyərləndirir. Bu isə artıq bir mənəviyyət məsələsidir.

MÜBARİZ

Heç vaxt əməl olunmayan müqavilə... SSRİ ilə ABŞ arasında saziş nələrə yol açdı?

XX əsr dünyanın inkişaf tendensiyasında xüsusi yeri malikdir - bu dövr müasirliyin, texnikanın, informasiyanın və inkişafın 100 ili sayılsa da, özünün sağdığı ölüm təhlükəsi ilə də seçildi. Düzdür müharibələrə, qırğınlara, hətta kütləvi soyqır

ımlarına tarixin demək olar ki, bütün səhifələrində rast gəlinə də, XX əsr bəzi özəllikləri ilə seçildi. Bugünkü yeni informasiya və kommunikasiya dövrünün əsasının qoyulduğu öten yüzillik həm də global təhdidləri və təhlükələri daha in-

tensiv hala gətirdi. Hətta müharibələr və silahların da profili kəskin şəkildə fərqləndi. Nüvə silahları, atom bombaları, kütləvi qırğınlara üçün "proqramlaşdırılmış" bioloji və mikro-texniki sursatlar global dünyanın əsas təhdid amili kimi

çıxış etməyə başladı. Maraqlıdır ki, illər ötdükcə hətta siyasi təzyiqlərin mahiyyəti belə kütləvi qırğın silahları ilə "gücləndirilir", stimullaşdırılırdı. Acı təcrübələr isə dünya üçün böyük fəciələr nəticəsində qazanılmışdı -

Fransa istismar etdiyi bölgələrdə kimyəvi təhdid yaratmaqda davam edir

Xirosimo, Naqasaki və digər regionlarda baş verən analogi hadisələr 100 ilə yaxın bir dövrdə kütləvi - kimyəvi qırğın silahlarının "önəmsənilməsinin" vacibliyini ortaya qoydu.

34 il öncə...

Amma çox keçməmiş hər kəs dərk etdi ki, kimyəvi silahların kütləvi istehsalı, ondan müharibə məqsədilə istifadə etmək bəşəri cinayətdir. Kimyəvi silahların istehsalı artıq insanlığı əleyhinə akt kimi qəbul edilməyə başladı - XX əsrin ikinci yarısının əvvəlində dünyanın aparıcı gücləri bu öldürücü gücə sahib olmaq uğrunda mübarizə aparırdısa, artıq əsrin sonunda kimyəvi silahların istehsalının dayandırılması ilə bağlı razılıq əldə etmək üçün masa arxasına keçirdi. Təsədüfi deyildi ki, həmin dövrdə dünyanın iki siyasi əks qütbü sayılan SSRİ ilə ABŞ-ın "yolları" da məhz bu yekdillik fikirdə uzlaşmışdı. 34 il öncə, 1990-cı il iyunun 1-də SSRİ ilə ABŞ arasında kimyəvi silahların məhv edilməsi və istehsal olunmaması haqqında saziş imzalandı. Bu saziş qarşılıqlı şəkildə imtina siyasəti şəraitində bağlanmışdı və

kimyəvi silahların gələcək istehsalının dayandırılmasını, eləcə də paritet əsasında təcridən utiliasiyasını nəzərdə tuturdu. Amma bu saziş dünyada az-az sazişlərdən oldu ki, heç vaxt həyata keçirilmədi...

1992-ci il noyabrın 30-da BMT Baş Assambleyası kimyəvi silahların qadağan edilməsi haqqında konvensiya qəbul etdi. Bu konvensiyanın hazırlanmasına 1970-ci illərin əvvəllərində başlansa da, yekun mətn üzrə razılaşma gecikirdi. Buna görə də ABŞ və Rusiya bir razılaşmadan digərinin xeyrinə - global müqavilədən imtina etdilər. Konvensiyanı bu günə kimi, demək olar ki, bütün dünya ölkələri imzalayıb - belə qərara gəlinib ki, onlar növbəti kimyəvi silahdan istifadə etməyəcək, hətta onu istehsal etməyəcək, istehsal müəssisələrini və yığılmış ehtiyatlarını ləğv edəcəklər...

Konvensiya da imzalandı...

Amma bu belə olmadı. Hətta bir neçə il öncə Yaxın Şərqdə baş verən qarşıdurmalardan birində kimyəvi silahdan istifadə ilə bağlı xəbərlər yayıldı. Bu ona dəlalət edirdi ki, bəzi dövlətlər açıq aydın şəkildə

Fransa kimyəvi maddələrdən nüvə silahı istehsalı üçün fəal istifadə edir

Fransada 15 illik fasilədən sonra nüvə silahı istehsalı üçün lazım olan süni qazın - tritiumun istehsalı bərpa olunacaq. İşlərin bir hissəsi ilk dəfə olaraq ölkənin Müdafiə Nazirliyi ilə müqavilə bağlanmış müliki atom elektrik stansiyasında aparılacaq. "Kommersant" qəzeti yazır ki, layihənin başlanılması ilə bağlı xəbərlər ziddiyyətli siyasi siqnallarla müşayiət olunur. Bir tərəfdən, Fransa hakimiyyəti israr edir ki, bu, Ukrayna ilə bağlı hazırki münaqişə və Paris-Moskva qarşıdurması ilə bağlı olmayan çoxdan planlaşdırılan layihədir. Digər tərəfdən, bunun Fransanın nüvə qarşısının alınması potensialının gücləndirilməsinə töhfə olduğunu ciddi şəkildə vurğulayırlar.

Bu ilin martında isə Fransa Müdafiə Nazirliyi "Electricite de France" (EDF) dövlət enerji şirkəti ilə müqavilə bağlayıb. Müqaviləyə əsasən, tritium istehsalı işlərinin bir hissəsi "Sivo" atom elektrik stansiyasında (Yeni Akvitaniya regionunda) aparılacaq. Sazişin imzalanması Fransanın müdafiə naziri Sebastyen Lekornunun iştirakı ilə baş tutub. Departamentin press-revizində tritium "qarşidan gələn silahların yaradılması üçün vacib olan nadir qaz" adlandırılır. Bu ifadə altında nüvə silahları gizlənilir.

"Kommersant" yazır ki, 2009-cu ilə qədər tri-

tium Atom və Alternativ Enerji Komissarlığı (Atomun mülki və hərbi istifadəsinə nəzarət edən CEA) tərəfindən idarə olunan "Marcoul" milli nüvə tədqiqat mərkəzində (Qard bölgəsi) iki hərbi reaktorla istehsal edilirdi. EDF ilə müqavilə Fransa tarixində ilk dəfədir ki, bu qazın istehsalının bir hissəsi üçün sırf mülki obyektədən istifadə olunacaq. "Sivo" atom elektrik stansiyası EDF parkında ən yenilərdən biridir. Mütəxəssis rəyi də belə dir ki, bu addım kimyəvi silah istehsalını daha da genişləndirməyə xidmət edir. "Tritium hidrogenin radioaktiv izotopudur və təbii olaraq faktiki olaraq yoxdur. Tibb, biologiya və kimyada istifadə olunur, lakin demək olar ki, bütün müasir nüvə silahlarında da istifadə edilir. "İlkin parçalanma qurğusundan enerji hasilatını artırmaq üçün tritium lazımdır, bu texnologiya qaz gücləndirmə adlanır. Deyterium (nisbətən nadir təbii qaz) və tritium (reaktorlarda süni şəkildə istehsal olunan qaz) qazlarının qarışığından istifadə olunur. Bunun sayəsində silahların enerji-kütləvi təkmilləşməsinin kəskin şəkildə artırmaq, yəni eyni gücdə onların kütləsini və ölçülərini azaltmaq və ya əksinə, gücünü artırmaq mümkündür", - nüvə enerjisi üzrə müstəqil ekspert Valentin Gibalov "Kommersant"a izah edib.

Başqa bir maraqlı məqama isə bir neçə il öncə təsis edilmiş AUKUS hərbi təşkilatı ilə bağlı nüanslarda rast gəlinir. Bölli olduğu kimi, AUKUS 2021-ci ildə Avstraliya, İngiltərə və ABŞ arasında imzalanan üçtərəfli təhlükəsizlik paktıdır. Pakt əsasında, ABŞ və İngiltərə, Avstraliyanın nüvə enerjisi ilə işləyən sualtı gəmilərinin hazırlanmasında və yerləşdirilməsində Qərbin Sakit okean bölgəsindəki hərbi varlığının artmasına kömək etməyi qəbul edirlər. Maraqlıdır ki, bu paktın imzalanmasından az sonra, 2021-ci ilin sentyabrında Fransa, Avstraliya və ABŞ-dakı səfirliklərini geri çağırdı. Fransa o vaxtkı xarici işlər naziri Jan-İv Le Drian, Avstraliya-Fransa sualtı gəmi müqaviləsinin ləğv edilməsi səbəbiylə müqaviləni "arxadan bıçaqlanma" adlandırdı. Fransanın reaksiyasını Hind-

Fransaya sərif etmədi. Hətta Fransanın "planlarının" pozulması üçün Avstraliya hökuməti nüvə sualtı qayqlarının tikintisi ilə bağlı çoxmilyardlıq müqaviləni ləğv etdiyinə görə fransız gəmi istehsalçısı Naval Group-a 585,2 milyon dollar təzminat ödəyəcəyi ilə bağlı öhdəlik belə götürdü.

Beləliklə, müasir dövrdə hələ də Fransa kimi kimyəvi təhdid yaradan ölkələr az deyil - onların zərərsizləşdirilməsi üçün isə global əməkdaşlıq və tərəfdaşlıq ən vacib şərtidir...

SADIQ

Yelisey sarayının səhvi...

“The Guardian”: Baş verən iğtişaslara görə birbaşa Fransa hakimiyyəti məsuliyyət daşıyır

Ordu və polis göndərildikdən sonra Fransa prezidenti Emmanuel Makron da Parisdən 17 000 kilometr məsafədə yerləşən Yeni Kaledoniya səfər edib. Proseslər göstərir ki, onun səfəri bölgədə vəziyyəti dəyişdirməyəcək. Yeri gəlmişkən, Böyük Britaniyanın nüfuzlu “The Guardian” qəzeti mövzu ilə bağlı maraqlı yazı dərc edib. Kanak və Sosialist Milli Azadlıq Cəbhəsinin (FLNKS) liderlərindən biri Cimmi Naunanın qəzetdəki məqaləsində bildirilir ki, Yeni Kaledoniya-nı bürüyən iğtişaşlar Fransa Prezidenti Emmanuel Makronun xaricdəki ərazilərin öz müqəddəratını təyinetmə prosesini pozmağa yönəlmiş qeyri-bərabər siyasi maneəvrlərinin nəticəsidir. Müəllifin fikrincə,

“Problem Fransanın daxili siyasəti ilə bağlıdır”

bunu alqışlamışdı. Ancaq eyni zamanda o, Yeni Kaledoniya kimi kiçik bir ölkədə yerli əhalinin öz hüquqları və müstəqillik uğrunda nümayişlərini hərbi güc tətbiqi ilə dayandırmaq üçün mindən çox hərbiçi göndərib. Xəbərdə Makronun guya Yeni Kaledoniya-dakı gərginliyin səbəbi kimi Azərbaycanı ittiham etməsi “qərribə” adlandırılıb. Bildirilib ki, Parisin anti-Azərbaycan mövqeyinin 17 min km uzaqlıqdakı müstəqillik mübarizəsi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur, daha çox Fransanın daxili siyasəti ilə bağlıdır. Rəsmi Paris Azərbaycan və Ermənistan münaqişəsində açıq şəkildə Ermənistanı dəstəkləyib. Yazıda Fransanın anti-Azərbaycan mövqeyinin əsas səbəbi də açıqlanıb: “Ona görə ki, Fransada bir milyona qədər erməni yaşayır və Makron, seçkilərdə onların səsini istəyir”.

Xəbərdə Fransanın müstəmləkəçiliyinin “acınacaqlı və qanlı tarixi”ndən də bəhs edilib. Həmçinin xəbərdə Makronun müstəmləkəçilik üçün addım atmaq və qərarlar qəbul etmək ehtiyacı patriarxal imperiazizm adlandırılıb.

Özünü demokratiyanın “bəşiyi” kimi təqdim etməyə çalışan Fransanın müxtəlif xalqlara qarşı tarixən müstəmləkəçilik və işğal siyasəti həyata keçirdiyi sirr deyil. Yaşadığımız XXI əsrdə belə özünün neokolonialist niyyətlərindən əl çəkməyən rəsmi Paris hələ də bir çox xalqları istismar altında saxlayır və bu xalqların azadlıq mübarizəsini boğmağa çalışır. Zaman keçdikcə isə Fransanın bu işğalçı siması daha çox ifşa edilir və rəsmi Parisin xarici və daxili siyasətində ciddi böhran yaşaması faktı ortaya çıxır. Artıq istismar edilən xalqlar açıq şəkildə azadlıqlarını tələb edirlər və Fransa keçmiş müstəmləkələrindən qovulur. Həmin bölgələrdə Parisə qarşı etiraz aksiyaları səngimir, Yelisey sarayına qarşı çıxışlar, narazılıqlar günü-gündən daha da artır. Niger, Qabon və s. bölgələrdən qovulan Fransaya qarşı etirazların artdığı keçmiş müs-

adada baş verən iğtişaslara görə birbaşa Fransa hakimiyyəti məsuliyyət daşıyır. Nauna məqaləsində yazıb: “Parisdə Fransa Milli Assambleyasında müzakirəyə çıxarılan seçki islahatları ilə bağlı qanun layihəsi iki həftə əvvəl Numeanın paytaxtında iğtişaslara səbəb olub”. Onun sözlərinə görə, FLNKS hərəkatı və onun müttəfiqləri seçki islahatı ilə bağlı qanun layihəsi aprel ayında Makron hökuməti tərəfindən Senatda təqdim edildikdən sonra etiraza qalxıblar. Hökumət adanın yerli sakinlərinin narazılığını və iğtişaslara səbəb olacağını nəzərə almadan qanun layihəsini irəli aparmaqdadır.

Böyük Britaniyanın “Daily Express” nəşrinin yaydığı xəbərdə deyilir ki, Makron özünün demokratiya qarşısı olduğunu israrla iddia edir. Gürcüstan xalqı küçələrə axışarkən, Makron

Nigeriyanın “Blueprint” nəşri isə yazır ki, imperiyalar dövrü bitib və artıq fransız qanunvericilərinin davamlı olaraq başqalarında günah atmaqdan, yerli əhalini dinləməsinin vaxtı çatıb.

Fransanın öz vətəndaşları belə, bu açıq-aşkar yeni müstəmləkəçiliyə görə utanır və Parisdəki etiraz aksiyalarında kanak müstəqillik bayrağı dalğalanır. Lakin, bu realılıqlara daha çox diqqət yetirmək və Fransanın yayındırıcı taktikasına aldanmamaq lazımdır: “Hər şeyi xarici müdaxilənin üstünə atmaq kanak xalqının iradəsini inkar edir ki, bu da müasir Fransada müstəmləkə təfəkkürünün davam etməsinin

Nüfuzlu beynəlxalq nəşrlər Yeni Kaledoniya baş verənləri Makronun yanlış siyasətinin nəticəsi hesab edir

təmləkələrdən biri də Yeni Kaledoniya. Bu bölgədə Fransa müstəmləkəçiliyinə qarşı etiraz aksiyaları artıq davamlı xarakter alıb və hər gün daha da güclənir. Yeni Kaledoniya son etiraz aksiyalarının əsas səbəblərindən biri kənardan götürülən insanlara yerli kanak xalqının ziyanına olaraq səsvərmə hüququnun verilməsidir. Belə bir şəraitdə, rəsmi Paris bölgəyə ordu və jandarm qüvvələri göndərib.

Adaya müstəqil missiya göndərilsin!

C.Nauna Makronun adaya son səfərini də şərh edib: “Bu, onun şəxsi siyasi mənfəəti üçün piar idi. Hətta öz partiyası daxilində də Makron dəstəyi itirib və onun Yeni Kaledoniya-dakı vəziyyəti idarə etməsi milli miqyasda siyasi qruplar tərəfindən mübahisəli qiymətləndirilir”. Müəllifə görə Makron Parisə qayıdarkən deyib ki, o, seçki islahatını ümumxalq səsvərməsinə təqdim etməyi düşünür. Makronun səfərindən sonra FLNKS gərginliyi azaltmaq və yeni siyasi saziş ətrafında danışıqların bərpası üçün seçki islahatları prosesinin dayandırılması və ya ləğv edilməsini, eləcə də yüksək səviyyəli müstəqil missiyanın adaya göndərilməsini tələb edib.

“The Guardian” qəzeti ilə yanaşı, digər dünya nəşrləri də Fransanın Sakit okeanda yerləşən Yeni Kaledoniya-dakı müstəmləkəçilik siyasətini və prezident Makronun antidemokratik davranışlarını pisləyiblər.

başqa bir nümunəsidir. Yeni Kaledoniya-dakı əsl xarici müdaxilə, neokolonial parislilər tərəfindən qaydaların kinli manipulyasiyasıdır”.

Ümumiyyətlə, neokolonializm siyasətində Fransa ən pis nümunə ortaya qoyur. Hazırda 13 dənizasıırı ərazini müstəmləkəsi kimi idarə edən, həmçinin dünyanın müxtəlif qitələrində yer-

İmperiyalar dövrü bitib və artıq Parisin yerli əhalini dinləməsinin vaxtı çatıb

ləşən keçmiş müstəmləkələrinin daxili işlərinə qarşın Fransa beynəlxalq təşkilatların və müstəqillik uğrunda mübarizə aparın xalqların uzun illərdə tələblərinə baxmayaraq, neokolonializm siyasətini davam etdirməkdə maraqlıdır.

Bu gün Yeni Kaledoniya baş verənlər məhz Parisin müstəmləkə siyasətinə qarşı açıq mübarizədir.

Nardar BAYRAMLI

Qürubqabağı sevgi

Gerhart Hauptmanın “Günəş batana yaxın” pyesi haqqında

əvvəli ötən sayımızda İnkən bir neçə həftə Klauzenin malikanəsində qalır. Onlar artıq evlənməyə qərar veriblər. İndi Mattias qıza təkcə arvadından qalma daş-qaşları bağışlamır, onunla baş-başa qalmaq üçün İsveçrənin səfəli yerində, göl qırağında yıxcam bir qəsr də alıb. Qəsrin yenidən qurulması başa çatandan sonra Mattias İnkənlə birlikdə ana təbiətin ağuşuna çəkilib qəlbinə dincə qoyacaq. O artıq işgüzar həyatdan da, ailədən, cəmiyyətdən də, hüdudu görünməyən varlanmaq ehtirasından da usanıb, qalan ömrünü dağlar qoynunda, təbiətlə baş-başa rahat, sakit, asudə yaşamaq istəyir. Mattiasın ən böyük diləyinə çatmasına çox qalmayıb.

Xoşbəxt sevgililərin başı üstünü qara buludlar alsa da, onların bundan hələ xəbərləri yoxdur. Kimsəsiz qalmış Mattias cavanlıq dostu professor Haygerə məktub yazıb onu yanına çağırır. Haygerin dada yetməsi uzun çəkir. Bu müddətdə kürekən Klamrotun təhrikiylə övladları Mattiasdan məhkəməyə şikayət ələyib atalarının ağıldankəm, anlaşıqz olmasıyla bağlı qərar verilməsini istəyirlər. Yalnız kiçik oğul Eqmont ərizəyə qol çəkmir.

Məhkəmənin qərarıyla işlər müdiri Hanefeldt Mattias Klauzenin hamisi təyin olunur. O da oğlu Volfqanqla birgə Mattiasın dizi üstündə böyüyüb. Kişi bunu Hanefeldtə xatırladanda hər ikisi dərindən sarsılıb kövrəlir. Artıq ailənin patriarxi nəinki malına, mülkünə, təsərrüfatına, heç qurucu canına da sərəncam verə bilməz. Onun daha bir ölüdən fərqi yoxdur.

Ailə hamılıqla atanın başına cəm olur. Övladlar hələ də nə işə qol qoyduqlarının fərqində deyillər. Mattias onlardan tabutunu istəyir, açıq deyir ki, övladları ata qatılırdılar. Bettina tövbə ələyib atasının ayaqlarına düşür, o biri övladların da az-çox peşman olduqları sezilir. Onlar atalarını inandırmaq istəyirlər ki, hər şeyi onun xeyri üçün ələyiblər. Ancaq artıq gecdir.

Mattias övladlarının dünyaya gəlməsi, körpəliyi, uşaqlığıyla bağlı xatirələrə dalır, kəllə deformasiyası ilə doğulan körpələrin sümüyü bərkiməmiş onların başını öz əllərlə necə düzəldib normal vəziyyətə gətirdiyini yada salır. İndi belə məlum olur ki, ata doğma övladlarının təmsalında öz qatillərini bəsləyirmiş. Budur, həmin qatillər varını-yoxunu, mal-mülkünü, qəlbinə, sevgisinə, sevincinə, azadlığını əlindən alandan sonra onu ölməyə, heçliyə məhkum ələyiblər.

Ağrılı monoloqunun ardınca Mattias mərhum arvadının portretini cırıb ayaq altına atır, övladlarından imtina ələyir. Professor Haygerlə doktor Şteynits Mattiası sakitləşdirmək üçün onun qatillərini bayıra çıxarırlar. Bundan sonra Mattias Klauzen doğrudan dəli olur. Evdən qaçıb frau Peterslə bağban Ebişin yaşadığı yərə gedir.

Mattias anasından İnkəni soruşanda frau Peters ona heyrtlə baxır, qızının nə müddətdir cənab Klauzenin malikanəsində yaşadığını ona xatırladır. Çox keçməmiş bacı-qardaş nə baş verdiyini anlayırlar. Onlar Mattiasın israrını əyən-başını dəyişir, ona bir balaca mürgüəyib başını dincə qoymaq üçün qərar verirlər.

Bu müddətdə övladları da, İnkən də, professor Haygerlə sədaqətli lakey Vinter də Mattiası axtarırlar. Delixana maşını sanitarlarla birlikdə haradasa yaxınlıqda dolayı.

Övvəlcə İnkənlə professor Hayger yetişir. Onlar Mattiası maşına basıb buralardan uzaqlaşdırmağa, onu İsveçrəyə aparıb qanına susamış doğmalarının cəngindən qurtarmağa tələsirlər.

Fəqət iş işdən keçib, zərbə o qədər ağır olub ki, daha İnkənin sevgisi də onu həyata qaytarmağa qadir deyil. Artıq Mattias bunu anlayıb. İnkən onun ardınca gələn maşını tapançayla qarşılayır, onun uğrunda sonacən çarpışacağını deyir. Elə bu aralıqda Mattias zəhər içib sədiq nökəri Vinterin qolları üstündə keçir.

Əsərdəki konfliktli quduz kapitalın başa-beyinə vurməsi, ictimai əxlaqın üzə durması kimi də xarakterizə etmək olar. Ancaq mənəcə, əsl mətləb bu qatlardan daha dərinədir.

Məsələ burasındadır ki, bütün ömrünü ailəsinə, övladlarına, cəmiyyətə həsr etməmiş insan heç olmasa yetmiş yaşında öz ekzistensiyasını bəsləməyə, Sartr demiş, məhkum olunduğu azadlığın verdiyi səlahiyyətdən yararlanmağa cən atanda doğmalar, yadlar onu dörd yandan mühasirəyə alıb oxlamağa başlayırlar. Nəvəsi yaşda qıza vurulmuş Mattias Klauzen haqlıdır, ya yox, bu sevgiyə qarşılıq verməmiş İnkən Peters səmmimdir, ya yox - bunlar bir başqa söhbətin mövzusu. Hər halda müəllif bizi bu münasibətin saflığına inandırmağa çalışır. Aşıqlar arasındakı dialoqlar da uşaq məsumluğundan, yeniyetmə səmmimliyindən, gənclik təmizliyindən xəbər verir.

Gələn müəllifə inanıb ondan sonra bu suala cavab verək: biri keçmiş, o biri gələcəyi simvolizə ələyən bu iki yer sakininin indiki zamanda görüşmək haqqı yoxdurmu? Onların birgəliyi onsuz da uzun sürməyəcək, fəqət İsveçrə təbiətinin qoynunda uzun sürməyən birgəlik belə möcüzə yarada bilər. Axı Mattias Klauzen vur-tut cəmiyyətin səhlinə çıxıb qalan beş-üç il (bəlkə də beş-üç gün) ömrünü təbiətin qoynunda yaşamaq, bir stoik kimi özünə dalmmaq, bütün buxovlarını qırımsı varlığından zövq almaq istəyirdi.

Bütün həyatı boyu zəhmət çəkib pul qazanmış, sərvət toplamış bir adamın, nəhayət, ömrünün qürub çağında belə bir fəxri istirahətə, fəlkədən məzun olmağa, pərəstiş ələdiy müdriklərin təcrübəsinə uyğun filosofanə həyat tərzi keçirməyə ixtiyarı çatırmı? Di gəl, o biriləri bir yana dursun, onun filosof oğlundan belə atasının halal haqqını qoparmaq mümkün deyil. Evini-əşiyini, varını-yoxunu tam təhvil verib inzivaya çəkilmək istəsə də buraxmayacaqlar, heç nəyi qalmayanda quru qəfəsini istəyəcəklər, canını alacaqlar.

Bu məqamda dahi aktyor Çarli Çaplinin bioqrafiyasını xatırlamamaq olmur. Çaplinin dördüncü arvadı, böyük amerikan dramaturqu, Nobel mükafatı laureatı Yucin Onilin qızı Una (bilənlərin yadında qalar, bu qız gənc Selincerin sevgilisi olmuşdu, gələcəyin böyük yazıçısı müharibədən sonra onunla evlənmək fikrindəydi) ondan otuz altı yaş kiçik idi. Aktyorla qızın atasının varı arasında vur-tut altıca ay fərq vardı. Həmin vaxt Unanı parlaq aktrisa karyerası gözəldiydi. Ancaq qız filmlərə çəkilməyi yox, özünü gələcək ailəsinə həsr etməyi arzulayırdı.

1943-cü ilin 16 iyununda 54 yaşlı Çaplin 18 yaşlı Unayla nikah bağladı. Çaplin gənc xanımına təklifdə bulunanda ona belə demişdi: “Gəl səninlə evlənək, mən sənə yaşamağı öyrədim, sən də mənə ölməyi”. Ancaq başı yuğzlarla macəra çəkmiş, azyaşlı qızların düşkünlü olmuş böyük sənətkar sonralar boynuna aldı ki, yaşamağı Unayla evlənəndən sonra öyrənib. İdeal saydığı qadın ona səkkiz uşaq doğdu, sonuncu övladı dünyaya gələndə Çaplinin 73 yaşı vardı. Onların birgəliyi düz 34 il çəkdi, hər ikisi bu birgəlikdən çox razı qaldı. Ancaq bütün bunlar Mattiasın faciəli ölümündən xeyli sonra baş verəcək...

Yetmiş yaşının tamamında böyük Viktor Hüqo da beləli bir eşqə məbtula olmuşdu, könül dostu, sevgilisi aktrisa Cilyetta Druenin ona katiblik üçün yazıcının “əndərununa” buraxdığı Mari Blanş adlı iyirmi bir yaşlı qıza dəliçəsinə vurulmuşdu. Yeri gəlmişkən, bu sevgi də qarşılıqlı olmuşdu...

Əlbəttə, Mattias Klauzen böyük sənətkar, yazıçı, ya filosof deyil, ancaq çox oxumuş, yüksək səviyyədə təhsil almış müdrik adamdır. Onun zəngin kitabxanası, geniş mütaliəsi, elmi laboratoriyaya bənzər kabinetı var. Dostu professor Hayger elə belə də söyləyir: “Əgər sənin iş adamı, nəhəng bir müəssisənin sahibi olduğunu bilməyən adam bu otağa girsə, dərhal düşsün ki, bura məşhur bir alimin kabinetidir”. Üstəlik, cənab Klauzen jurnallar üçün elmi məqalələr yazır.

Klamrot da qayınatası kimi işgüzar adamdır, ancaq onun nə yüksək erudisiyası, nə əxlaq, mənevியatı, nə də elementar tərbiyəsi var. Mattias onun haqqında dostuna belə deyir: “Mən çox aydın görürəm ki, həyatımın nəcib işi, ali məqsədi onun cəynaqlarında necə bir iyəncə alverə döndür”.

Eynən Şekspirin “Kral Lir”ində, Balzakın “Qorio ata”sında olduğu kimi Hauptmanın “Günəş batana yaxın” pyesində də min nəz-nemət içində, pərqü yorğan-döşək arasında, göz üstündə bəslənmiş övlad ata qatilinə çevilir. Burada da şər xeyirə qalib gəlir. Müəllif bizə göstərir ki, instinktlərə çox da etibar etmək olmaz. Dostu Hayger, həkim Şteynits, yad qızı İnkən onu qorumağa çalışdığı halda öz qanından yığduğunu məxluqlar Mattiasın qətlinə fərman verir.

Doğrudur, kral Lirdən, Qorio atadan fərqli olaraq Mattias ömrünün qürub çağında nəmin həyat sürməyə cən atır, ancaq onu özüylə baş-başa qalmağa qoymurlar, Haydeggerin dediyi kimi, onun gerçək varlığını içindən sümürüb çəkib, yerini özləriylə, özlərinin mübhəm niyyətləriylə, çirkin məqsədləriylə doldururlar. Belə çıxır ki, onun üzdə nöqsandan xali görünən həyatı heç də düzgün yaşanmayıb, bu səbəbdən ömrünün yekununda Mattias təkcə birco şey - batan günəşə sayğı qüruba etməyi, solub qarlılığa gömülməyi arzulayır. Canındakı zərbələri, zədələri daşımağa artıq gücü yətməyəndə döndə-döndə “Mən qürubu gözləyirəm, mən qüruba susamışam!” deyib fəryad qoparır.

Sonuna yaxın Mattias Klauzenin ömrü günəşi parlaq şüalar saçan dünyanı onun gözündə nura boyayır, dinləmə işi çatmayan dərin qaranlıqları belə aydınladır, sonbə qatı zülmətə bulaşmış biryolluq sönür.

F. Uğurlu

Trump həttə həbsxanada olsa, seçkilərdə iştirak edə biləcək

ABŞ-ın sabiq prezidenti Donald Trump maliyyə saxtakarlığında ittiham olunduğu 34 epizodun hamısında təqsirli bilinərək həbs edilmiş, prezidentliyə namizədliyini irəli sürə biləcək.

“AZƏRTAC” Fox News telekanalına istinadla xəbər verir ki, ABŞ Konstitusiyasında prezidentliyə namizədlər üçün kriminal faktlara görə məhdudiyyətlər qoyulmadığından Donald Trump məhkəmənin qərarından asılı olmayaraq, seçki kampaniyasını keçirə bilər.

ABŞ tarixində oxşar hadisə əvvəllər də qeydə alınıb. 1920-ci ildə hazırda fəaliyyət göstərən Amerika Sosialist Partiyasının prezidentliyə namizədi Yucin Debs Birləşmiş Ştatların Birinci Dünya müharibəsinə girməsinə qarşı çıxdığı üçün həbs edilmiş və seçki kampaniyasını federal həbsxanada aparmalı olmuşdu.

Respublikaçılar partiyasının prezidentliyə namizədliyini irəli sürən Donald Trump 2016-cı ildə seçki kampaniyası üçün topladığı vəsaitləri qanunsuz xərcləməkdə, sənədləri saxtalaşdırmaqda və aktrisa Stormi Deniəlsə 130 min dollar ödəməkdə ittiham olunur. Onun aktrisaaya pul verməsi qanun pozuntusu olmasa da, ödəniş məhkəmə xərcləri kimi sənədləşdirilib. Məsələ ilə bağlı hökmün iyulun 11-də verəcəyi gözlənilir.

Xatırladaq ki, ABŞ-da növbəti prezident seçkiləri noyabrın 5-nə təyin olunub. Donald Trump artıq Respublikaçılar partiyasından prezidentliyə namizəd olmaq üçün lazımı miqdarda nümayəndə səsini toplayıb. İkinci müddətdə namizədliyini irəli sürən Cozef Bayden isə Demokratlar partiyasından kifayət qədər dəstək alıb. Beləliklə, seçki yarışında il əvvəl Cozef Baydenin ali dövlət postuna yenidən seçilmək istəyən Donald Trumpı məğlub etdiyi kimi, eyni namizədlər arasında gedəcək.

Volodimir Zelenski Rusiya ilə danışıqları real hesab etmir

Rusiya ilə danışıqları real hesab etməyən Ukrayna Prezidenti Volodimir Zelenski imzalana biləcək hipotetik sülh razılaşmasının “tələ” olacağını düşünür.

AZƏRTAC xəbər verir ki, Ukraynanın dövlət başçısı bu fikri “Guardian” qəzetinə müsahibəsində səsləndirib.

Qeyd edək ki, Kreml Ukrayna-dakı hərəkəti vəziyyətin dinc məcraya qaytması üçün heç bir əlamətin olmadığını bəyan edib. Moskva problemin həllini “xüsusi əməliyyatın” hədəflərinə nail olmaqda görür və hesab edir ki, hazırda bunun yeganə yolu yalnız hərbi əməliyyatlarla mümkündür.

Kremldən verilən bəyanata görə, Ukraynadakı vəziyyət dinc məcraya yalnız faktiki vəziyyət və yeni reallıqlar nəzərə alınmaqla qayıda bilər.

Türkiyə iqtisadiyyatı 5,7 faiz böyüyüb

Türkiyə iqtisadiyyatı ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə bu ilin ilk rübündə 5,7 faiz artıb.

AZƏRTAC xəbər verir ki, bu barədə Türkiyənin Statistika Qurumunun yanvar-mart ayları üzrə hesabatında bildirilib.

Hesabata əsasən, ən çox artım 11,1 faizlə inşaat sektorunda qeydə alınıb. Artım göstərən xidmətlər arasında informasiya və rabitə, peşə, inzibati və köməkçi xidmət, sənaye, kənd təsərrüfatı, dövlət sektorunda idarəetmə kimi sahələr var.

Bu dövr ərzində Türkiyənin mal və xidmət ixrac həcmi 4 faiz artıb, idxal nisbəti isə 3,1 faiz azalıb.

“Yeni Azərbaycan” qəzetinə abunə olmaq istəyənlər aşağıdakı yayım şirkətləri ilə əlaqə saxlaya bilərlər:

“Azərpoçt” MMC PDM- 0125984955, 0552004544
“Azərmetbuatıyımı” ASC - 0124411991, 0124404694
“Soma” MMC - 0125940252, 0503336969
“PressInform” MMC - 0703400100, 0504560835
“Qaya” MMC - 0125667780, 0502352343
“Qasid” MMC - 0124931406, 0124938343

F.Ş.Ruhid Hüseynov - 0124349301, 0505357898
“Türkistan Media Group” MMC – 050 241-48-23
“Region Press” MMC – 055 316-79-01
“Ziya LTD” MMC - 0124977696, 0503067744

6 aylıq abunə - 79,20 AZN
12 aylıq abunə - 158,40 AZN

Uşaqlar gülərsə...

Onların Beynəlxalq Müdafiəsi Günüdür

Həqiqi saflığı, təmizliyi görmək istəyiriksə, körpələrin gözlərinə baxmaq yetərlidir. Kiçik “məlekələr” məsum körpələr sanki insanlığı xilas etmək üçün yer üzünə gəliblər. Gəliblər ki, çöhrələrindən süzülən saflıqla dünyanın günahlarını əridib yox etsinlər, saflaşdırsınlar. Şirin kəlmələri ilə qəlbimizi sevindirib, üzümlü güldürsünlər. Ona görə də uşaqların səsinə ön gözəl nəgmə adlandıranlar heç bir pafosa yol verməyiblər.

Saxsıdakı bir çiçək belə yaşamaq üçün diqqət və sevgiyə ehtiyac duyduğu halda, bir uşağın sadəcə qarnının tox ol-

ması, isti bir evinin olması onun sağlam şəkildə böyüməsi üçün yetərlimidir? Təbii ki, yox. Uzun illərdən bəri uşaqların məhəbbətə, diqqət və qayğıya hava, su qədr ehtiyacı olması barədə fikirlər səsləndirilib. Lakin elə məqamlar var ki, onların qarşısında acizik. Bir sıra xoşagəlməz hadisələr körpə fidanların sevincini əlindən alır, onları valideyn nəvəzindən ayrı salır. Bəzən də nadanlıq ucbatından uşaqlar öz doğma valideynlərinin himayəsindən məhrum olurlar. Bu günə kimi qəbul edə bilmədiyimiz və milli adət-ənənələrimizə, mentalitetimizə uyğun bilmədiyimiz uşaq evləri-

bir sıra beynəlxalq təşkilatlarla, xüsusilə də BMT-nin Uşaq Fondu UNICEF ilə sıx əməkdaşlıq edir.

Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü münasibətilə bu gün Heydər Əliyev Fondu, Heydər Əliyev Mərkəzi və Elm və Təhsil Nazirliyinin təşkilatçılığı ilə Heydər Əliyev Mərkəzinin parkında Uşaq festivalı keçiriləcək. Festivalda müxtəlif yaş kateqoriyalarındakı uşaqlar maraqlı dailərinə uyğun əyləncə seçib asudə vaxtlarını səmərəli keçirə və istedadlarını

nümayiş etdirəcəklər. Festival zamanı Mərkəzin parkı mövzular və əyləncə növləri üzrə zonalara bölünəcək. Burada günün əsas qəhrəmanları olan uşaqlara bir-birindən maraqlı və fərqli əyləncələr, maarifləndirici proqramlar təqdim olunacaq.

Uşaq festivalında Vətən uğrunda şəhid olan qəhrəmanlarımızın övladları, Bakıdakı uşaq evlərinin sakinləri, daun sindromlu uşaqlar da iştirak edəcəklər.

Belə bir gündə gələcəyimiz olan uşaqların hər zaman diqqət və qayğı ilə əhatə olunması barədə müxtəlif tədbirlərin keçilməsinə xüsusi diqqət yetirilir. Təbii ki, uşaqların yalnız bir gün deyil, hər gün diqqətə ehtiyacı var. Bu mənada xüsusi qayğıya ehtiyacı olan azyaşlıların müdafiəsi, təhsili, sağlamlığı, bir

sözlə, onların cəmiyyətə inteqrasiyası da aktuallıq kəsb edir.

Müxtəlif xəstəliklərdən əziyyət çəkən uşaqlara qayğı isə ikiqat olmalıdır. Bu sırada autizmdən əziyyət çəkən uşaqlar xüsusilə qeyd edə bilərik. Məlumdur ki, autizm fərqlilidir. Bu sindromdan əziyyət çəkən azyaşlıların sağlamlıq həyata cəlb olunması, onların digər yaşadılardan geri qalmaması olduqca vacibdir. Uşaqlarla işləyən hər kəs bunu bilməli və əməl etməlidir. Nəticədə həm özümüz, həm də cəmiyyətimiz qazanar.

Yeri gəlmişkən, autizmlı uşaqların sosial mühitə uyğunlaşdırılmasında “Birgə və Sağlam” İctimai Birliyinin xüsusi xidmətləri var. 2013-cü ildə təsis edilən İctimai Birliyin məqsədi autizm spektr pozuntusu olan şəxslər və onların ailələrinə dəstək olmaqdır. Birlik bugünədək Heydər Əliyev Fondu və Birinci vitse-prezident məhkəmə Mehriban Əliyevanın nəcib dəstəyi ilə autizmlı şəxslərin təhsili, cəmiyyətə inteqrasiyası, əmək məşğulluğu və sosial rifahı üçün çoxsaylı layihə və tədbirlər həyata keçirib.

Yeganə BAYRAMOVA

Vitamin D çatışmazlığı...

Hansı xəstəliklərə yol açır?

Sağlamlığımız üçün D vitamininin böyük əhəmiyyəti var. Bu vitaminin orqanizmdə lazımı normada olması güclü xəstəliklərə qarşı müqaviməti gücləndirir. Əks halda isə D vitamini çatışmazlığı bir çox problemə yol açır. Bu gün istər böyüklər, istərsə də uşaqlar arasında vitamin D əksikliyindən əziyyət çəkənlərin sayı çoxdur.

Aparılan tədqiqatlar göstərib ki, 5 yaşadək uşaqların yarısı, 6-11 yaş arası uşaqların 70 faizində D vitamini çox aşağı səviyyədədir. Tədqiqatçılar problemin dünya əhalisinin 50 faiz üçün təhlükə doğurduğunu qeyd edirlər.

D vitamininin mənbəyi nədir?

D vitaminin miqdarının qidalarda az olması səbəbindən, orqanizmə üçün lazım olan miqdarın çox az bir hissəsi (10-20%) yeməklərlə qəbul edilir. Əhəmiyyətli bir hissəsi (80-90%) UVB şüalarının təsiri altında dəridə sintez olunur. Sintez üçün Günəş işığının dəriyə birbaşa təması lazımdır. Günəş şüalarının dünya üzərinə gəlib çatdığı ən yüksək bucaq, Zenith bucağı adlandırılır

və bu bucaq altında D vitamini sintezi daha yüksək olur.

Normanı qorumaq vacibdir...

Aparılan tədqiqatlar göstərib ki, D vitamininin sümük sağlamlığından tutmuş immunitetin gücləndirilməsinə qədər bir çox faydası var. Ancaq bu vitaminin orqanizmdə norma daxilində olması lazımdır. Çünki D vitamini orqanizmdə toplanma xüsusiyyətinə malik olduğu üçün onun çoxluğu ürəkdə ritmik pozulmalar, böyrəklərdə daş və çatışmazlıq kimi bir çox problemlərə yol açır.

Bu saatlarda qəbul edin...

Endokrinoloq-həkim Günay Şahbazova D vitamininin qəbulu ilə bağlı “Yeni Azərbaycan”a açıqlama verib. Onun sözlərinə görə, ölkəmizin coğrafi mövqeyi baxımından vitamin D sintezi üçün may-oktyabr ayları ən uyğun zamandır: “Bədən üçün lazımı D vitamininin 90 faizi Günəş işığı ilə, yalnız 10 faizi isə qidalarla alınır. Günəş vasitəsilə D vitamininin qəbulu

üçün ən yaxşı zaman saat 11:00-15:00 arasındır”.

Qoruyucu kremi unutmayın...

G.Şahbazova bildirib ki, Günəşin ultrabənövşəyi şüaları dəridə D vitamininin yaranmasına kömək edir: “Lakin unutmamalıyıq ki, dərinin qaralması eyni zamanda qüsurları da üzə çıxara bilər. Həddən artıq çox qaralması qırıqlar aydın nəzərə çarpır. Ona görə də günəş şüalarını qəbul etməzdən qabaq qoruyucu kremlərdən istifadə vacibdir. Qoruyucu kremləri günəşə çıxmazdan təxminən 30 dəqiqə əvvəl evdə sürtmək lazımdır. Çünki günəşdən qo-

ruyucu məhsullar ancaq bu müddətdə dəridən sorularaq effektiv olur. Kremləri dəriyə elə çəkmək lazımdır ki, bütün dərinə əhatə etsin”.

D vitamini uşaqlara nə üçün lazımdır?

Həkim qeyd edib ki, uşaqların D vitamini qəbul etməsi boyun artması, sümüklərin və dişlərin düzgün formalaşması, əzələnin inkişafı üçün vacibdir: “Bu vitamin orqanizmdə dəri və ürək-damar xəstəlikləri ilə mübarizə aparmağa kömək edir, qalxanvarı vəzin və sinir sisteminin normal işini təmin edir. D vitamini çatışmazlığı bağırsağın ciddi xəstəliyinə səbəb ola bilər. Uşaq orqanizmi üçün çox vacib olan D vitamini olmazsa, qida məhsulları normal qavrana bilməyəcək və orqanizmə öz ehtiyatlarından istifadə etməyə başlayaraq, sümüklərdən kalsium yuyulub gedəcək. Beləliklə, uşağın sümükləri zəifləyəcək - osteomalyasiyaya səbəb olacaq. Bu proses böyüklərdə də 40-45 yaşından sonra, xüsusilə qadınlarda başlayır. Müasir həyatın sürətli tempi, qapalı məkanda iş, təmiz havada hər gün yetərinməz olmaqla sağlamlığa xələl gətirən və bu vacib vitaminin çatışmazlığına səbəb olan amillərdir”.

D vitamini defisiti nələrə səbəb olur?

Endokrinoloqun sözlərinə görə, D vitamini çatışmazlığı ən çox yorğunluq, ürək döyüntünün artması, tərləmə, əzələ-sümük ağrıları, saç tökülmələri, dırnaqlarda qırıqlar, depressiv hal, immunitet sisteminin zəifləməsiylə özünü bü-

ruzə verir: “Həmçinin vitamin D çatışmazlığı insanlarda bir sıra autoimmün xəstəliklərin əmələ gəlmə riskini artırır, xüsusilə də, multipl skleroz və revmatoid artrit kimi autoimmün xəstəliklərdən əziyyət çəkirlər. Bəzi tədqiqatlar vitamin D çatışmazlığının tip 1 və tip 2 diabet əmələ gəlmə riskini artırdığını üzə çıxarıb. Həmçinin vitamin D çatışmazlığından bəzi xərçəng xəstəlikləri arasında bir əlaqə olduğunu bildən tədqiqatlar var. Bundan başqa, vitamin D çatışmazlığının psixiatrik xəstəliklərlə əlaqəsi də var. Belə ki, depressiyanı və şizofreniyanı olan xəstələrdə vitamin D çatışmazlığına daha çox rast gəlinir”.

Bu qidalara üstünlük verin...

Həkim D vitamini ilə zəngin olan qidaları da diqqətə çatdırıb: “Süd məhsulları, balıq yağları və yağlı balıqlar, yumurta sarısı, kərə yağı, qaraciyər, göbələk, yerkökü, cəfəri, taxıl məhsulları D vitamini ilə zəngin qidalardır. D vitamini səviyyəsi qanda ölçülür, ideal olaraq 30-50 ng/ml D vitamini səviyyəsinin kifayət olduğu düşünülür. 50 ng/ml-dən yuxarı halda bəzi narahatlıqlar hiss olunmağa başlasa da, D vitamini toksikliyi qan səviyyəsində 200 ng/ml-dən yuxarı qalxdıqda başlayır”.

Yeganə BAYRAMOVA

İdman

Azərbaycan Kubokunda son 16 məvsumün məhsuldarlıq rekordu

Futbol üzrə Azərbaycan Kubokunun 2023-2024-cü illər məvsumündə 140 qol vurulub.

AZƏRTAC Peşəkar

Futbol Liqasının rəsmi saytına istinadən xəbər verir ki, bu, son 16 turnir üçün mütləq rekorddur. Sonucu dəfə daha çox qolun vurulması 2007-2008-ci illər məvsumündə qeydə alınıb. Həmin vaxt bu rəqəm 180-ə bərabər olub.

“Kür”ün həndbolçusu: Yeni yaranan komanda üçün kuboku qazanmaq uğurlu nəticədir

“Bu titulu qazanmaq bizim üçün çox önəmli idi”.

Bu sözləri AZƏRTAC-a açıqlamasında Azərbaycan Kubokunun qalibi olan “Kür” komandasının həndbolçusu Səkinə Musayeva deyib.

O, yeni yaranan komanda üçün bu nəticənin uğurlu olduğunu bildirib: “Ölkə çempionluğunu əldən verdiyimiz üçün bütün diqqətimizi kuboka yönəltmişdik. Meydanda sonadək üstün oynayan tərəf biz idik. “Azəryol”a qarşı sərgilədiyimiz performansı əvvəlki matçlarda da göstərə

bilsəydik, liqanın qalibi olardıq”.

Həndbolçunun sözlərinə görə, məvsumün əvvəlində komandanın qarşısına çempionluq hədəfi qoyulsa da, yalnız bir tapşırığın öhdəsindən gəlmək mümkün olub: “Ruhdan düşməyəcəyik. Növbəti məvsum Azərbaycanı avrokuboklarda təmsil edəcəyik. Məqsəd beynəlxalq arenada daha irəli getməkdir. Məncə, gələcək karyerası barədə isə hələlik qərar vermədiyini deyib.

Qeyd edək ki, “Kür” finalda “Azəryol”a 28:27 hesabı ilə qalib gələrək ölkə kubokunun sahibi olub.

Əməkdar məşqçinin xatirəsinə həsr olunan turnir keçiriləcək

Gənclər və İdman Nazirliyi və Azərbaycan Atletika Federasiyasının (AAF) təşkilatçılığı ilə sabah Əməkdar məşqçi Əfqan Səfərovun xatirəsinə həsr olunan 27-ci beynəlxalq memorial

başlayacaq. AAF-dan “Report”a verilən məlumata görə, yarışda Azərbaycan atletləri ilə yanaşı, Gürcüstan, Qırğızıstan, Tacikistan və Oman idmançıları da iştirak edəcək.

Memorial Paris Yay Olimpiya Oyunlarına lisenziya üçün reyting xalları toplanması baxımından əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycan avarçəkənləri Qazaxıstanda beynəlxalq turnirdə çıxış edəcəklər

Kayak və kanoe üzrə yeniyetmə və gənclərdən ibarət Azərbaycan yığmaları Qazaxıstanın Uralsk şəhərində keçiriləcək 1 İyun - Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü

həsr olunan beynəlxalq turnirdə iştirak edəcəklər.

Azərbaycan Kanoe və Avarçəkmə Federasiyasından AZƏRTAC-a verilən məlumata görə, yarışda Niyaz Məlikov, Elvin Əliyev, Emil Zeynalov, Vəqib Babayev, Şahin İsayev və Cavid Vəlizadə medallar uğrunda mübarizə aparacaqlar.

Yığma mayın 30-da Qazaxıstanı yollanıb. Turnir iyunun 1-3-də təşkil olunacaq.

Daha bir boksçumuz Paris Olimpiadasına lisenziya qazanıb

Azərbaycan boksçusu Malik Həsənov “Paris-2024” Yay Olimpiya Oyunlarına lisenziya qazanıb.

Azərbaycan Boks Federasiyasından AZƏRTAC-a bildiriblər ki, 63,5 kiloqram çəkidə mübarizə aparan yığma üzvü bu uğura Tailandın paytaxtı Banqkokda keçirilən II Dünya Olimpiya Təsnifat Turnirində nail olub.

Boksçu 1/4 finalda Xose Manuel Viafara (Kolumbiya) ilə qarşılaşıb. Rəqibini 3:2 hesabı ilə məğlub edən Həsənov yarımfinala yüksəlməklə yanaşı,

Olimpiadaya lisenziyanı da rəsmiləşdirib. Bu, boks üzrə Azərbaycan millisinin “Paris-2024”ə əldə etdiyi 4-cü vəsiqə olub. Malik Həsənovadək Nicat Hüseynov (51 kiloqram), Murad Allahverdiyev (80 kiloqram) və Məhəmməd Abdullayev (+92 kiloqram) da eyni nailiyyətə imza atıb.

Qeyd edək ki, Banqkokdakı yarış iyunun 2-də bitəcək. Azərbaycan boksçularından Şamil Əsgərov (57 kiloqram), Alfonso Dominqes (92 kiloqram) və Zeynəb

Rəhimova (54 kiloqram) da lisenziya uğrunda mübarizəni davam etdirirlər.

Təsisçi:
Yeni Azərbaycan Partiyası
Baş redaktor:
Alıqş HƏSƏNOĞLU

www.yeniazərbaycan.com
mail@yeniazərbaycan.com
Ünvan: Bakı - AZ-1000. Üzviyyətli Hacıbəyov - 66
Telefonlar:
598-37-76, 498-82-21
498-81-24, 498-19-84

İndeks: 67100
Lisenziya: N-B-317
Tiraj: 5689
Sifariş: 1201
“Kapital Bank” ASC-nin Nərimanov rayonu filialı
h/h - 33080019443900419109
kod - 200093
VÖEN - 1500486601

Qəzet “Yeni Azərbaycan”ın bilgisayar mərkəzində yığılıb, səhifələnilir və “Azərbaycan” nəşriyyatında ofset üsulu ilə çap edilir.

Qəzet 1993-cü ilin aprel ayından nəşr olunur.
Məsul nəvbəti:
Elbrus Cəfərli